Memoria serviciilor de informații și jocul de-a memoriile

Printre documentele interesante, privitoare la istoria *CASEI CAPȘA*, mi-a atras atenția unul, datând din perioada celui de-al Doilea Război Mondial, despre care se știe că a circulat în mod discret în saloanele acestei celebre locații bucureștene.

14 Noembrie 1942.

Domnule Mareşal,

Am primit răspunsul Dv în 125 pagini la scrisoarea mea de o pagină şi jumătate din
24 Sept 1942.
In timpul guvernărei tatălui meu Ion C Brătianu,întemeietorul României moderne,apoi
a fratelui meu,Ionel Brătianu,întregitorul ei,persoane geloase pe opera lor şi zi-
are ca "Răsboiul" apoi ca "Dreptatea" lui Fleva şi "Adevărul" au căutat să înşele
opinia publică susţinând că aceşti oameni de stat,cari n'au găsit cu cale să le răs-
pundă - se ocupau nu de interesele ţării ci de ale lor particulare.
Astăzi Dv procedaţi la fel:faţă de partidul meu.de familia mea şi de mine,făcându-mi
cinstea să declaraţi că sunt principalul răspunzătorde trecutul ţării în timp de 40-
50 ani şi de "catastrofa morală şi politică a ţării ".Dacă nu m'aţi adus la bara jus-
tiţiei,a fost din cauza mărinimiei Dvs.
Urmând exemplul predecesorilor mei nu voi răspunde atacurilor dvs pentrucă nu este de
demnitatea mea să răspund la nişte acuzări cari nu au nici un temei şi pentrucă ele
nu mă ating de vreme ce am conştinţa că mi-am făcut datoria,contribuind şi eu la ceea
ce consider ca o operă utilă Tării noastre.
Dealminteri,în împrejurările grave prin care trece România,orice discuţie asupra me-
ritelor noastre respective nu are rost.
Ceeace mă preocupă este ceeace trebue să faceţi ca Dv care aţi luat în mână toate pu-
terile Statului Român,să preveniţi pericolul ce ne aşteaptă la sfârşitul răsboiului
în care ne-aţi angajat.
Numai din această preocupare v'am scris mai multe scrisori la care aţi răspuns prin
scrisori calomnioase în contra mea.
In tot trecutul istoriei noastre naţionale,personalităţile politice ale României şi-
au dat mâna ca să domine evenimentele grave ce o ameninţau. Conducătorii puneau pe
adversarii lor politici în cunoştinţă cu acţiunea ce vor lua şi primeau fără supărare
sfaturile pe care persoane cari aveau aceleaşi idealuri cu dânşii le sugerau.
Deaceea urmând aceste exemple,colaborez astăzi cu dl.Maniu.
Ca Preşedinte al Partidului Naţional Liberal,care în prima linie a lucrat la emanci-
parea României de sub influenţa străină,la organizarea şi consolidarea statului ro-
mân şi la întregirea ţării şi ca şef al familiei Brătianu mă cred dator să nu mă de-
sinteresez de soarta ei şi oricare ar fi supărarea ce vă cauzez să-mi fac datoria şi
să vă scriu ceeace cred că trebue să faceţi pentru salvarea patriei azi în pericol.
In scrisoarea Dvs spuneaţi că ţara va judeca între Dv şi mine.
Desigur că istoria desbrăcată de resentimentele personale şi de porniri trecătoare,
cum a stabilit opera partidului naţional liberal sub preşidenţia lui Ion C Brătianu
şi Ionel Brătianu în trecut,va stabili şi pentru vremurile actuale în mod obiectiv
rolul regimelor cari s'au succedat la cârma ţării. Nu declaraţiile interesate vor
putea schimba realitatea faptelor,pomul se recunoaşte la fructele ce produce,nu la
florile sale cari pot fi seci.
Dv aţi afişat în toată ţara enorme pancarte ca programul pe care vă angajaţi să-l
realizaţi " nici o brazdă românească nu se uită " cari azi au dispărut spre marea
turburare a sufletelor.
Aşteptând realizarea lui,ţin să vă declar că oricare sunt greşelile ce se fac,dacă
veţi reuşi să reintregiţi ţara,s'o emancipaţi de influenţele străine şi să restabiliţi
situaţia ei economică din trecut,voiu fi cel dintâi care vă va felicita de opera
realizată.
Propunerea Dv de a vă lua locul la cârma Statului,când sub ocupaţie străină se de-
clară că " România este Mareşalul Antonescu " este desigur o glumă din partea Dv.
Primiţi vă rog Domnule Mareşal asigurarea simţimântelor mele de înaltă consideraţie.

s.s.C.I.C.Brătianu.

Documentul este redactat cu ortografia specifică epocii, dar nu poartă semnătura autorului. Această ciudățenie merită a fi explicată.

Cercetând mai cu atenție acest act cu valoare istorică, am căutat să deslușesc de ce C.I.C. Brătianu nu și-a pus semnătura pe documentul în cauză, dar, mai ales, să aflu unde și în ce împrejurări a circulat acest act.

Constantin I.C. Brătianu (1866 – 1950)

În acest context am găsit necesar să abordez subiectul memoriilor adresate conducătorului statului de către liderii partidelor istorice, în anii celui de al Doilea Război Mondial.

Printre sursele documentare consultate, care mi-au oferit elucidarea acestor necunoscute, menționez declarațiile date de Eugen Cristescu în fața președintelui completului de judecată în procesul Mareșalului Ion Antonescu.

Eugen Cristescu (1895 – 1950)

La una dintre întrebările completului de judecată, fostul șef al SSI a declarat că a avut întrevederi repetate cu lideri politici marcanți ai partidelor Liberal și Național Țărănesc, în special cu Gh. Brătianu și Iuliu Maniu. Iată ce declară el în fața instanței:

”Întâlnirile cele mai multe le-am avut cu domnul Iuliu Maniu. Acesta a apelat de mai multe ori la mine, pentru eliberarea din lagăr a câtorva dintre prietenii săi politici, și anume: Ilie Lazăr,care stătea la Capșa și, printre săndwișurile cu icre negre și pahare de vermut, discuta politică în gura mare și împărțea scrisorile domnului Maniu și Dinu Brațianu, în fițuici, pe Calea Victoriei.

De acest lucru au aflat și germanii, cărora noi le spuneam, mereu, că democrația românească nu face nici o acțiune, discută și vorbește.

Poate să vorbească, fiindcă numai atunci când face ceva serios domnul Mareșal va lua măsuri.

Spuneam întodeauna așa,iar Killinger îmi răspundea:"Dumneata știi ce se întâmplă la Capșa ?"

Atunci domnul Mareșal mi-a ordonat: "fă o adresă la Ministerul de Interne, si acești domni să se ducă la lagărul de la Târgul Jiu."

Au mai fost trimiși pentru un asemenea incident și domnii Zaharia Boilă și Emil Lobonțiu. .....Domni de felul acesta au fost trimisi în lagăr, însă foarte puțini. Dacă ar fi să întocmim o listă, așa-zisii lor democrați români, nu știu dacă vom găsi un mort în toată această perioadă.

Și la Târgul Jiu, acestia nu au dus-o rău. Vă rog să vă interesați și veți afla acest lucru.

Pentru toți acești domni, domnul Maniu apela la mine, ca să intervin pe lângă domnul Mareșal, să-i elibereze înainte de termen."

Așadar, documentul de mai sus este o copie răspândită în saloanele Capșei, o "*fițuică*" răspândită pe Calea Victoriei, dezvăluind conținutul memoriilor transmise de C.I.C. Brătianu, de I. Maniu sau semnate împreună și adresate lui I. Antonescu.

Casă Capșa

După cum se cunoaște, reprezentanții de frunte ai Partidului Național Liberal, prcum și cei ai Partidului Național Țărănesc, obișnuiau să se întâlnească în cele două separeuri din interiorul Casei Capșa, mai ales în perioada în care activitatea partidele politice din România fusese interzisă de către Regele Carol al II-lea,[1].

[1] La data de 10.02.1938, Regele Carol al II-lea demite guvernul Goga-Cuza si instaurează un regim de autoritate personală, numind în fruntea noului cabinet pe Patriarhul Miron Cristea. La 20.02.1938, a fost decretată o nouă constituție, concepută de juristul Istrate Micescu, document care pune capăt sistemului

Casa Capșa era un centru al ”*dizidenței de sălon*”,[2] din vremea chiar a regelui Carol I, dar mai ales în perioada celui de al Doilea Război Mondial [3].

În anul 1947, în cursul unei anchete a organelor de cercetare penală, Corneliu Coposu, secretarul personal al lui Iuliu Maniu, relatează pe larg despre prezența liderului PNȚ, Iuliu Maniu, la CAPȘA: ” *Dsa, cât locuia în str. Sfinților*[4] *nu mânca decât foarte rar acasă, obișnuind să ia masa la Capșa sau la Athenee Pallace.... Când mânca la restaurant, Dl. Maniu era de obiceiu în societate de prieteni politici – necăsătoriți, care luau masa în oraș, - sau veniți din provincie. Cu aceste prilejuri se angajau unei discuții politice trecătoare, la care uneori, sesizat, intervenea și d. Maniu. În mod obișnuit, Dsa însă spunea, mai ales când era asaltat de întrebări, că pentru Dsa masa este o recreație și nu agreiază în timpul ei discuțiuni politice, - mai cu seamă când trebue să vorbească, în loc să asculte. Se întâmpla ca d. Maniu să nu aibă cu cine pleca la masă și mă ruga să-l însoțesc, iar dacă nu găsea prietenii Dsale acolo, spre a nu sta singur până la sosirea acestora, mă reținea și pe mine (care luam masă acasă), la masă, ca invitatul Dsale. La aceste mese, în mod obișnuit, luau parte dnii: Aurel Leucuția, Zaharia Boilă, Liviu Venetu-Gatterburg, uneori Dr. Romul Pop, av. Mihai Răutu, precum și acei fruntași P.N.Ț. care erau veniți din provincie. La aceste mese se discutau uneori evenimente politicesau amintiri politice mai mult sau mai puțin îndepărtate.”*[5].

---

pluripartit, a regimului parlamentar, instituind în schimb regimul dictaturii regale. De menționat că acest act politic a fost aprobat de electorat printr-un plebiscit, textul constituțional fiind votat într-o proporție covârsi toare.

[2] Despre discuțiile politice din saloanele Casei Capșa amintește si omul politic țărănist, Ioan Hudiță *(Jurnal Politic, 1 ianuarie – 25 aprilie 1946,* Ediție îngrijită de Acad. Dan Berindei, București, Editura Semne, 2013)

[3] Istoria Casei Capșa reține câteva momente în care acest local era cât pe ce să fie închis, fiindcă discuțiile si masi națiunile puse la cale aici exasperau si deranjau la cel mai înalt nivel. Odinioară, un prefect de poliție propunea suveranului Carol I închiderea acestui local, considerat ”*capul tuturor răutăților*”. Mai târziu, nimeni altul decât Gheorghe Tatarescu, liberal sadea, insista să se interzică întâlnirile politice de la CAPȘA, pe vremea când era subsecretar de stat la Interne(1923 – 1928), dar mai ales în vremea când conducea guvernul (1934 – 1937).

[4] Str. Sfinților, nr. 10 . De aici s-a mutat într-un alt cartier al Bucureștilor, când a constatat că în acelasi bloc se afla si Ion Gheorge Maurere, pe atunci procuror, care avea la intrarea în imobil un agent de pază, permanent.

[5] ACNSAS, Fond Penal, dos. P 16.829, vol. 6, f. 249-250

FOAIA PERSONALĂ

Intocmită de Oficiul: Pol. Tech. a Dir. G-rale a Sig. Statului

Numele şi Pronumele: Coposu Corneliu

Cu porecla:

Nume fals:

Semnătura infractorului: C. Coposu

Felul infracțiunii:

Ocupațiunea: Ziarist

Vârsta: 34 ani

Anul naşterii, comuna, județul, țara: 1914 Sălaj-Bobota

Ultimul domiciliu: comuna, județul, țara: Bucureşti, Sos. Jianu Nr. 72

Domicilii anterioare: –

Naționalitatea: Rom.

Cetățenia: Rom.

Religiunea: Rom.-unit

Starea civilă: Căsătorit

Tata: Valentin +

Mama: Aurelia

Soț-(ia): Arlette

Copii: –

Rude: –

EXPUNEREA REZUMATIVĂ A INFRACȚIUNII:

A fost

Fotografiat de: Serv. Pol. Tech.

Clişeul Nr. 4204

Dactiloscopiat de: Dna Michiţan

Studii: Fac. de Drept

Limba ce posedă: franceza, maghiara

Situația militară: Sold. Reg. 33. Art. - refrm.

Specialitatea ca infractor:

Formula dactiloscopică:

4204

Fişa lui Corneliu Coposu întocmită de Direcția Generală a Siguranței Statului

În mod firesc, Corneliu Coposu îl apără cu delicatețe pe Iuliu Maniu, spunând că, la Capşa, liderul PNȚ, pentru care *”masa este o recreație şi nu agreiază în timpul ei discuții politice”*, făcea un simplu act de gurmanderie,sau

de rememorare nostalgică a ”*unor amintiri politice mai multsau mai puțin îndepărtate.”*

Totuși, Ilie Lazăr, Zaharia Boilă și Emil Lobonțiu au avut ocazia să servească și un alt Menu , ce e drept, doar temporar, la Târgu – Jiu, ca urmare, mai ales, a comentariilor politice de la Capșa, despre care auziseră și germanii câte ceva.

Despre conținutul memoriilor trimise lui Ion Antonescu și fața nevăzută a acțiunilor politice.

Susținătorii și apărătorii poziției partidelor Liberal și Național – Țărănesc, în ceea ce privește raporturile liderilor lor cu mareșalul Antonescu, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, aduc drept argumente textele acestor memorii întocmite de conducători opoziției, din care ar rezulta, chipurile, atitudi inea patriotică, corectă din punct de vedere politic, care le-ar fi putut conferi șansa de a fi exonerați de orice răspundere istorică față de situația României în cel de al Doilea Război Mondial și după lovitura de stat de la 23 august 1944.

Subliniindu-se rolul și importanța demersurilor epistolare ale lui Brătianu și Maniu, care conțin viziunea acestor lideri privind politica României și mai ales proiectele lor în perspectivă postbelică, afirmându-se că au fost singurii politicieni lucizi care au acționat în apărarea intereselor legitime ale României, se ignoră voit acțiunile și mai ales proiectele unei instituții de care mulți se fac a nu fi auzit*:”Biroul Păcii”(* acest proiect instituțional si-a început activitatea la 16 iunie 1942).

Mareșalul Ion Antonescu (1882 – 1946)

Rolul acestui organism, creat de către putere, era acela de a oferi o replică concretă, consistentă și serioasă la punctele de vedere ale liderilor de opoziție, dar mai ales de apărare a drepturilor și intereselor României, precum și de susținere a revendicărilor sale, în perspectiva pregătirii viitoarei Conferințe de pace, postbelică. Din acest organism au făcut parte reputați istorici, geografi, etnologi, statisticieni și geopoliticieni, ale căror lucrări științifice au constituit dovezi ale drepturilor noastre legitime privind spațiul și istoria românească.

Memoriile pe care le vom evoca în continuare, în ciuda aparenței unor analize profunde, sunt pur declamative, cu iz retoric, cu efect emoțional. În realitate, liderii istorici nu și-au asumat în nici un fel responsabilitatea unei opoziții pragmatice, a unei alternative hotărâte la politica Mareșalului Antonescu.

Abia când soarta războiului dus de Germania și aliații ei devenea previzibilă pentru orice observator atent al evenimentelor și miza devenea iremediabil pierdută, poziția acestor lideri a început să devină mai activă, activitatera lor mai combativă, dar ”*cu voie de la putere”,* putere convinsă că

” *democrația românească nu face nici o acțiune, discută și vorbește.”*

Memoriile sunt o realitate incontestabilă, pot fi analizate astăzi cu imparțialitate, însă rămâne de discutat dacă acestea reprezintă cu fidelitate punctul de vedere sincer al autorilor acestora. La prima vedere, aceste documente par a fi un *cec în alb*, pentru exonerarea de orice răspundere istorică, în situația în care mersul războiului ar fi luat o turnură contrară poziției susținute de Mareșalul Antonescu.

Din motive de probitate științifică, suntem obligați să analizăm nu numai conținutul formal al acestor declarații politice, ci, mai ales, să le confruntăm cu realități ce țin de conjunctura politică a acelei perioade si, cu prioritate, să cunoaștem și opinia neutră, lipsită de partizanat politic, a unora dintre cei care știau din interior tribulațiile liderilor partidelor istorice, chiar în acele zile încordate ale războiului.

După 1989, când arhivele istorice ale serviciilor de informații ale statului român au devenit accesibile, iar documentele secrete au putut fi cercetate, avem o mare surpriză: întreaga activitate a liderilor politici ai vremii era sub controlul total al serviciilor de informații, demersurile și contactele lor (întâlniri, discuții, planuri etc) erau devoalate de sursele foarte apropiate liderilor acestor partide, care relatau cu lux de amănunte tot ceea ce se petrecea în spatele ușilor închise, lăsând la o parte orice fel de scrupul de fidelitate.

În aceste condiții, opinăm că luările de poziție consemnate de Maniu și Dinu Brătianu, separat sau împreună, erau doar un acont pentru un viitor nesigur, pe când acțiunile lor concrete erau cu totul altele.

De aceea, vom pune în oglindă ideile prezentate de liderii istorici în aceste memorii, comparativ cu rapoartele trimise SSI-ului de sursele infiltrate în rândul conducerii acestor partide. Constatăm că există o mare doză de

nesinceritate între afirmațiile cuprinse în memoriile adresate Conducătorului Statului și acțiunile, opiniile și atitudiadresate nea neoficială a acestor lideri.

Lăsăm pe cititor să își facă singur o părere despre cinismul și minciuna care au guvernat politica acestor lideri, a căror nesăbuită atitudi ine a condus la dezastrul statului român în momente cruciale ale existenței sale.

Așadar, bazat exclusiv pe documente de arhivă[6], înfățișăm în acest studiu o fațetă necunoscută a adevărul istoric. Subliniem însă o primă constatare. Aici găsim explicația la întrebarea de ce ofițerii serviciilor de informații români au fost decimați în perioada 1944 –1946. Răspunsul este simplu: aceștia știau cu adevărat ce se afla în spatele discursurilor sforăitoare ale liderilor forțelor politice angrenate în confruntarea pentru putere (legionari, comuniști, partide istorice, personalități neutresau mișcări și organizații ale minorităților naționale). Ei erau martorii tăcuți ai acestor mașinațiuni și coterii menite să
asigure supraviețuirea personajelor politice, în perspectiva terminării războiului. De plătit au plătit-o numai conducătorul statului, colaboratorii săi apropiați[7] si, evident, cadrele SSI -ului.

Vom prezenta mai întâi poziția liderului liberal C.I.C. Brătianu (Dinu), așa cum rezultă din aceste memorii, confruntând-o cu rapoartele serviciilor de informații din perioada regimului Antonescu.

Acesta s-a născut în anul 1866, la Florica, mosie aflată lângă Pitești, ca al doilea fiu al marelui om politic Ion C. Brătianu.

Inginer de profesie, cu temeinice studii la București și Paris, a avut o îndelungată carieră politică (fiind ales membru al legislativului, între 1910-1938), din anul 1934 fiind ales liderul PNL.

Luând parte la lovitura de stat care a condus la înlăturarea de la putere a Mareșalului Ion Antonescu, primește drept răsplată pentru jertfa patriotică (asemenea lui Iuliu Maniu) poziții înalte în guvernele de după 1944: în guvernul

---

[6] *„Documente SSI despre viața politică din România 6 septembrie 1940 – 23 august 1944 ",* Editura INST, Bucureşti, 2005"

[7] Astfel, deși Eugen Cristescu reusi se să se ascundă, imediat după 23 august 1944, se pare că însusi Iuliu Maniu a fost acela care, primind prîn Ion Mihalache cererea de ajutor din partea directorului SSI, l-a abandonat, lăsându-l să fie capturat de noile autorități, recent instalate la putere.

Sănătescu a fost desemnat ministru secretar de stat (23 august 1944 - 4 noiembrie 1944) și ministru al Producției de Război (4 noiembrie 1944 - 6 decembrie 1944). În guvernul Rădescu a ocupat acelasi post (6 decembrie 1944 - 28 februarie 1945).

Comuniștii însă nu au uitat ce s-a întâmplat în România antebelică și nu l-au iertat, după ce au acaparat puterea, obligându-l la domiciliu forțat iar în noaptea de 5/6 mai 1950 l-au arestat[8], deși avea 84 de ani, împreună cu întreaga elită politică a României, trimițându-l la închisoarea Sighet, unde a și murit, la scurt timp, în condiții neelucidate complet.

Dinu Brătianu începe sirul memoriilor adresate lui Ion Antonescu la 21 Sept. 1940, printr-o scrisoare în care prezintă acțiunea și poziția PNL. Bătrânul lider subliniază că „*Un regim politic care se reazămă pe concursul tuturor celor care lucrează în opinia publică cu acelasi scop ca și dânsul, în loc să fie susţinut de un singur partid politic, este desigur mai tare și mai stăpân pe acţiunea să de refacere a ţării”.*

Prin aceste aluzii, Dinu Brătianu reproșează alianța lui Antonescu cu mișcarea legionară (”*un singur partid politic”)* ideal fiind ca regimul să se reazeme pe concursul tuturor celor care lucrează în acelasi scop cu puterea, în acțiunea de refacere a țării.[9]

În aceeasi perioadă, Direcția și guranței analiza opinia lui Dinu Brătianu referitor la durata regimului legionar proaspăt adus la putere în toamna anului 1940[10] : *În cursul zilei de 18 septembrie a.c., dl Dinu Brătianu a fost vizitat de mai mulţi partizani, printre care: Mircea Djuvara, Vasile Săssu și Alexandru Alimănişteanu. În rândurile fruntași lor liberali se afirmă că dl Dinu Brătianu a făcut, cu această ocazie, unele declaraţii referitoare la actualul regium. După ce și -a manifestat credinţa că dl general Ion Antonescu era singurul om indicat la conducerea ţării, în actualele împrejurări.(s.n.) A afirmat că guveranarea*

[8] ”Noaptea Demnitarilor”.
[9] Evident, este vorba de forțele politice aparținând fostelor partide istorice: PNL, PNȚ etc.
[10]

legionară va fi de scurtă durată, motivând acestă convingere a sa pe faptul că „Mişcarea legionară a luat puterea înainte de a fi pregătită temeinic pentru guvernare”. În încheiere, dl Dinu Brătianu a dat sfaturi partizanilor săi de a nu se manifesta, deocamdată, împotriva actelor guvernului (s.n.) trecând însă, imediat, la reorganizarea cadrelor, pentru ca Partidul Liberal să fie pregătit în ipoteza că îi va veni mai târziu misiunea de a forma guvernul[11].

Trei zile mai târziu, la 24 septembrie 1940, Iuliu Maniu adresează, la rândul său, o scrisoare conducătorului statului, prin care solicită acordul privind organizarea unei ample manifestații de protest față de situația din Transilvania.

Iuliu Maniu (1873 – 1953)

Ion Antonescu nu acceptă această cerere, subliniind, printre motive, următoarele: 1) întrunirea de masă *„ar putea să zdruncine seninătatea mândră a demersurilor pe care le-a întreprins guvernul și să lase să se creadă pe de o*

[11] *ASRI, fond „d” , dosar nr. 1927, f. 59.*

parte că nu avem încredere deplină în aceia la care ne-am adresat, iar pe de altă parte că n-am avea întreaga siguranţă a drepturilor noastre sau că o parte a cugetelor româneşti se ridică protestatară în contra gravelor împrejurări din Ardeal”; 2) mitingul „*ar putea să deschidă drumul unor manifestări publice pe care m-am luptat cu toată puterea, cu întreaga mea onestitate și cu tot patriotismul să le împiedic, pentru a asigura liniştea și ordinea”.*

Liderii partidelor istorice se aflã din ce în ce mai mult în atenția organelor de siguranță ale Regelui. Iată o notă din epocă: 1*940 octombrie 18. Notă – din sursă serioasă – a Direcţiei și guranţei privind consfătuirea fruntași lor liberali, organizată la domiciliul lui Dinu Brătianu. În seara zilei de 16 octombrie a.c. a avut loc, la domiciliul dlui Dinu Brătianu din Bulevardul Regele Alexandru nr. 16, un ceai, la care a au fost invitzate personalităţile reprezentative ale Partidului Naţional-Liberal. Au participat peste 50 de persoane, prinre care: dr. Constantîn Angelescu, prof. Ion Nistor, Tancred Constantinescu. Gheorghe Brătianu, Bebe Brătianu, G. Slama, I. Purcăreanu, V. Vâlsănescu, Atta Constantinescu. Dr. I. Constantinescu, V. Săssu, prof. Djuvara, prof, Dorel Dumitrescu, Al. Donescu, Tomaziu, V. Român, C. Toma, Cipăianu, Constantinescu-Bordeni și alţii.*

Dinu Brătianu, luând cuvântul, a arătat că Partidul Naţional-Liberal și - a menţinut poziţia în vremurile din urmă într-o aprigă rezistenţă faţă de regimul fostului Rege Carol al II-lea și al sfetnicilor săi, care au dus ţara la dezastru. A dat lămuriri asupra atitudi inii adoptată de Domnia să cu ocazia Consi liilor de Coroană, premergătoare conferinţei de la Viena, conchizând că „Partidul Liberal nu poate fi făcut răspunzător de dezastrul României”.

A recomandat apoi păstrarea unei strânse legături cu cadrele partidului și neadoptarea nici unei atitudi ini ostile actualului regim(s.n.), rămânând ca „în cazul când va fi nevoie, conducerea partidului să o facă pe calea memoriilor adresate Conducătorului statului”(s.n.). Referindu-se la colaborarea cu Partidul Naţional-Ţărănesc, dl Dinu Brătianu, a precizat că ea se menţine în

aceleași condiţii. A luat apoi cuvântul dnii: dr. C. Angelescu, dr. Costinescu și Gheorghe Brătianu, care au dat asigurări dlui Dinu Brătianu de tot devotamentul membrilor organizaţiilor liberale, care vor şti să rămână soldaţi disciplinaţi ai partidului, servind astfel interesele naţiunii. La ora 20,30 consfătuirea a luat sfârsit. [12]

Așadar, *non-combatul* și *tatctica ”memoriilor de cafenea”* au fost cele două jaloane ale politicii PNL, încă de la venirea la putere a regimului de mână forte a generalului Ion Antonescu.

Desigur, liberalii aveau și varianta revenirii la putere, după o anumită perioadă, motiv pentru care preconizau refacerea structurii de partid și a doctrinei liberale, așa cum reiese și din nota informativă de mai jos, datată 7 noiembrie 1940*:*

”Notă – din sursă serioasă – a Direcţiei Siguranţei privind intenţiile fruntași lor liberali de a reorganiza partidul pe baza unor noi principii.

Conducerea Partidului Liberal a desemnat o comisie, formată din domnii: Gheorghe Brătianu, Djuvara, Alimănişteanu, Tancred Constantinescu, Emil Otulescu, C. Dimitriu, C. Toma, I. Lepedatu, Bebe Brătianu și Atta Constantinescu, cu misiunea de a redacta programul de reconstituire a partidului, doctrina și principiile politice de guvernare.”[13]

Mai mult, C.I.C. Brătianu semnează, alături de Iuliu Maniu, o scrisoare adresaadresată tă generalului Ion Antonescu [14], în care îi reproșează atitudi inea părtinitoare față de comunitatea germană din România, căreia i s-a permis să se organizeze din punct de vedere politic: *„Principiul de stat totalitar, pe care – după noi, gresit l-a acceptat regimul de azi ca metodă de guvernământ – și care nu a împiedicat guvernul să admită poporului german din ţară personalitatea juridică si, în consecinţă, gruparea lui în autonomia naţională pentru manifestarea voinţei sale, nu va putea împiedica recunoaşterea unui lucru cu*

[12] *ASRI, fond „d” , dosar nr. 1927, f. 72-73.*
[13] *ASRI, fond „d” , dosar nr. 1927, f. 79.*
[14] Datată 22 noiembrie 1940

mult mai redus pentru însusi poporul românesc: gruparea lui în conformitate cu convingerile sale politice".

Trei zile mai târziu, la data de 25 noiembrie 1940, Constantin I. C. Brătianu și Iuliu Maniu trimit o scrisoare generalului Ion Antonescu în care formulează întrebarea: „*pentru cine și pentru ce aţi iscălit pactul ?*", având în vedere că „*aceste înţelegeri exclud desigur o acţiune în contra Rusiei, și mai cu seamă după înţelegerea de la Berlin dintre dnii Molotov și Ribbentrop*".

În legătură cu asăsinatele legionare de la sfârsitul lunii noiembrie 1940[15], serviciile ce urmăreau activitatea partidelor istorice semnalau următoarele:

" 29 noiembrie . Notă, din „sursă serioasă", privind atitudi inea partidelor istorice faţă de asăsinarea lui Virgil Madgearu.

Atitudi inea grupărilor politice:

Naţional-ţărăniştii

În cercurile naţional-ţărăniste, discutându-se uciderea lui Virgil Madgearu, se apreciază în unanimitate că nimic nu putea să îndreptăţească acest fapt, întrucât fostul ministru de finanţe era unul din adversării cei mai hotărâţi ai trecutului regim, iar în martie 1940 i s-a dat domiciliu forţat pe motivul că păstrează legături cu legionarii, printre care și cu dr. Dorîn Haznaş.

Aceleași cercuri mai relevă că, după 6 septembrie [1940], Virgil Madgearu nu a întreprins nici o acţiune contra ordinii constituite în Stat, fiind unul care susţinea că Partidul Naţional-Ţărănesc nu trebuie să ducă nici o acţiune care ar putea să fie socotită drept un act de opoziţie faţă de actualul regim. În cercurile apropiate lui Iuliu Maniu se discuta, în cursul serii de 28 noiembrie a.c., că acesta nu este hotărât să întreprindă nici o acţiune violentă împotriva actualului regim și că, întrucât socoteşte momentul de faţă ca fiind tragic, trebuie ca oamenii politici de răspundere să-și păstreze calmul necesăr, pentru că interesele naţiunii cer acestora să nu colaboreze la opera de anarhizare a ţării. Intimilor săi, Iuliu Maniu le-a declarat că este ferm convins

[15] 26/27 noiembrie 1940

că cei vinovaţi îsi vor primi în întregime pedeapsă, iar că în ce priveşte fixarea definitivă a atitudinii Partidului *Naţional-Țărănesc nu se va lua o hotărâre precisă, decât după înmormântarea lui Virgil Madgearu. În cursul după*-amiezii *de 28 noiembrie a.c.,cercurile superioare naţional- ţărăniste susţineau necesitatea ca Iuliu Maniu să trimită o telegramă generalului Ion Antonescu, Conducătorul Statului, prin care să protesteze contra uciderii lui Virgil Madgearu.*

Liberalii

În cercurile apropiate lui Dinu Brătianu se afirmă că, printr-un memoriu *amănunţit, care va fi înaintat generalului Antonescu, conducerea grupării* liberale *și a celei naţional*-*ţărăniste vor face o largă expunere asupra* concluziilor ce se pot trage din *ultimele evenimente. Apropiaţii lui Dinu Brătianu discută că o consecinţă imediată a celor întâmplate în zilele de 26/27 noiembrie a.c. va fi o întărire a colaborării dintre gruparea naţional*-*ţărănistă și cea liberală."*[16]

Drept urmare, la data de 5 noiembrie 1940, liderul liberal C.I.C. Brătianu înaintează o scrisoare generalului Ion Antonescu, prin care își manifestă atitudi inea față de asăsinatele comise de legionari, sugerând următoarele : *„Generalul Antonescu, care a luat o mare răspundere în faţa ţării și* a istoriei, nu-si *va putea îndeplini misiunea decât punând capăt anarhiei care ameninţă chiar existenţa României independente".*

În sfârsit, la data de 18 decembrie 1940, acelasi C. I. C. Brătianu redactează o scrisoare prezentată generalul Ion Antonescu, în care atrage atenția privind riscurile ce decurg din dezvoltarea relațiilor cu Germania, în special pericolul subordonării economice a țării noastre față de aliatulsau nazist, accentuând ideea că *„În situaţia de astăzi, înţeleg să se concilieze interesele României cu ale Germaniei, dar nu să le sacrificăm".*

[16] ANIC, Fond DGP, dosar 9/1940, f. 81-82.

Așa cum se observă din aceste memorii, liderii PNL și PNȚ s-au erijat în sfătuitori dezinteresați ai generalului Antonescu, în consi lieri neoficiali, tonul memoriilor nefiind decât vag critic, mai degrabă paternalist decât vehement și , nicidecum, consecvent antidictatorial. Să nu uităm că generalul Ion Antonescu a contribuit la sălvarea vieții acestor lideri ai partidelor istorice, atât în zilele ”*răzbunării legionare*” de la sfârsitul lunii noiembrie 1940, când a fost de acord ca locuințele acestora să fie păzite de grupe de soldațui înarmați, cât și în tulburele zile ale rebeliunii cămăsilor verzi din ianuarie anul următor.

În acest sens trebuie înțeles conținutul memoriului adresat de C. I.C. Brătianu generalului Ion Antonescu[17], privind modul în care trebuie guvernată țara, după lichidarea puciului legionar: *” Nu trebuie să micşoraţi autoritatea incontestabilă ce aţi obţinut mai cu seamă în ultimul timp. Nu reînviaţi un partid care a devenit odios în ţară și să reîncepeţi o experienţă care ar putea fi fatală”.*

Șeful Partidului Național Liberal, erijându-se într-un veritabil consilier de politică externă a conducătorului statului îl sfătuiește pe generalul Ion Antonescu să aibă o atitudi ine flexibilă, duplicitară, în politica externă[18]: *”nu trebuie, oricare ar fi făgăduielile ce ni s-ar face, să ne angajăm în operaţiuni militare care ar slăbi ţara noastră”*. În finalul memoriului, bătrânul politician opinează: *„Nu putem face politică de aventură și nu trebuie să tablăm pe o și ngură ipoteză. Rezultatul războiului este cel puțin îndoios. România a putut să-si menţină existenţa tocmai printr-un joc de basculă între marile puteri. Ea trebuie pe cât posibil să nu se angajeze prea mult pentru a-si menaja viitorul”.*

Ion Antonescu a citit, cu siguranță, aceste puncte de vedere, exprimate în memoriile din   18 decembrie 1940, 14 și 21 februarie 1941, cărora le răspunde

[17] 2 februarie 1941

[18] Memoriul din   21 februarie 1941m, adresat de C. I. C. Brătianu generalului Ion Antonescu.

în mod amplu[19], analizând atât chestiuni de politică internă și externă, cât și aspecte economice.

Esențiale rămân însă invitațiile pe care conducătorul le adresează acestor lideri politici, somându-i să se implice concret în sălvarea țării: *„am făcut tot ce omeneşte a fost posibil ca să sălvez România și pe plan politic și pe plan economic”; „Dacă vedeţi dumneavoastrăsau altcineva o altă soluţie, practică, imediată și și gură și în această privinţă, sunt gata să o accept”; „Dacă însă credeţi, atât dumneavoastră cât și dl Maniu, că puteţi face mai mult, luaţi-vă, vă rog, răspunderile. Sunt gata să vi le trec”.*

C.I.C. Brătianu evită să răspundă concret invitației de asumare a responsăbilităților și , prin scrisoarea adresată șefului statului [20], cu referire la războiul din Iugoslavia, acesta afirmă că *„S ngurul război admisibil pentru România ar fi acela pentru reluarea teritoriului pierdut”* Or, așa cum bine se știe, tocmai pentru această decizie de participare la război, în vederea reluării teritoriului pierdut, generalul Ion Antonescu a fost declarat criminal de război, judecat și executat, în timp ce liberalul C.I.C. Brătianu, cel care îl îndemna pe conducătorul statului să ia în considerație ipoteza participării la un război admisibil, ” *în vederea reluării teritoriului pierdut.”.*

Pe această linie de consens cu politica generalului Ion Antonescu se înscrie și întâlnirea (”*pelerinajul*”) de la Florica[21], unde au fost prezenți lideri marcanți ai celor două partide istorice, acțiune despre care nota SSI sublinia următoarele:

”1941 mai 2. Notă a SSI privind acordul între liberali și naţional-ţărănişti în problemele de politică externă.

NOTĂ

Situaţia în cercurile politice

[19] martie 1941
[20] 8 aprilie 1941
[21] 4 mai 1941

În cursul zilei de 1 mai a.c., Maniu, a avut o întrevedere cu Dinu Brătianu, ocazie cu care au avut un schimb de vederi asupra situației generale, constatând un deplin acord în ce priveşte chestiunea externă. Dinu Brătianu a mulţumit lui Maniu pentru hotărârea de a lua parte împreună cu fruntașii naţional-ţărănişti la pelerinajul de la Florica.

Liberalii

Lista definitivă a oratorilor care vor lua cuvântul în ziua de 4 mai a.c., la pelerinajul de la "Florica" a fost definitiv stabilită. Vor vorbi dr. Anghelescu, poate G.G. Mironescu, apoi Pan Halipa, în numele Basarabiei, Marmeliuc în numele Bucovinei, Lapedatu în numele Ardealului etc. Liberalii doresc ca să ia cuvântul și Maniu și deși se fac intervenţii în această privinţă, preşedintele grupării naţional-ţărăniste n-a luat încă o hotărâre. Liberalii se aşteaptă ca și guvernul să desemneze un reprezentant.(s.n.) Potrivit instrucţiunilor date de Dinu Brătianu, durata unui discurs nu trebuie să depăşească cinci minute, această regulă făcând excepţie pentru Maniu[22]."

Ideea colaborării liberalilor cu Ion Antonescu nu este doar o ipoteză ea fiind vehiculată cu multă insistență în cercurile politice de la București, fapt menționat și în rapoartele informative ale SSI. Iată cum este descris acest moment: "*În tot cursul dimineţii de 11 iunie a.c (1941)., Gh. Brătianu l-a căutat pe dr. Costinescu, pe care l-a găsi t abia la ora 13 și cu care a avut o întrevedere. Gheorghe Brătianu i-a expus doctorului Costinescu punctulsau de vedere cu privire la o colaborare eventuală cu generalul Antonescu (s.n.), solicitându-i concursul pentru a influenţa pe Dinu Brătianu în această chestiune, întrucât preşedintele grupării liberale rămâne neclintit la atitudinea sa, ceea ce ar putea da naştere la neînţelegeri în familia Brătianu. După*

[22] *ASRI, fond "d", dosar nr.1488, f.415-417.*

Gheorghe Brătianu, gruparea liberală trebuie să participe la un act istoric menit să aducă Basarabia *și Bucovina de* Nord *pentru următoarele motive:*

1. Dacă războiul nu se produce imediat, sunt motive să se creadă că este inevitabil într-un viitor apropiat iar gruparea liberală trebuie să participe la organizarea acestei acţiuni.

2. Dacă gruparea liberală îsi desemnează reprezentanţi, la rândul său gruparea naţional-ţărănistă va fi reprezentată, între aceşti reprezentanţi figurând probabil și Mihalache, iar din *moment ce cele două mari organizaţii politice vor fi alături, se angajează o răspundere solidară și* polemicile pentru viitor sunt evitate.

3. Dacă cele două grupări nu dau concurs generarului Antonescu, acesta probabil va fi în situația să alcătuiască un cabinet cu elemente cuziste, cu elemente care au aparţinut F.R.N.-ului, cu o fracţiune legionară, care ar putea *fi numeroasă, adică va forma un cabinet pe care Gheorghe Brătianu îl socoteşte că va fi lipsit* de autoritate *și* compus din *oameni fără răspunderea necesară. Pentru aceste motive, Gheorghe Brătianu crede că cele două grupări nu-*si pot declina *răspunderea într-un moment atât de însemnat. Dr. Costinescu a răspuns declarând că, în linii generale, este de acord, dar că participarea nu se poate face decât cu asentimentul lui Dinu Brătianu*, *a cărei autoritate de şef nu trebuie ştirbită și că gruparea trebuie să se prezinte solidar și unitar în interiorul său, chiar dacă preşedintele său, personal, s-ar rezerva pentru altă politică.*

Despre participarea lui Gheorghe Brătianu în guvern, dr. Constantinescu a declarat că aceasta nu trebuie să se producă decât având siguranţa *că în câteva zile de la constituirea noului cabinet s-ar declara războiul, altfel gruparea liberală nu trebuie să se angajeze.*

Totodată, dr. Costinescu a relevat că punctul de vedere al lui Dinu Brătianu este că gruparea liberală nu poate gira o administraţie germană, iar că dacă războiul s-ar produce în viitor, este timp să se examineze atunci

situaţia.

Cât priveşte preşedinţia consiliului, dr. Costinescu a susţinut că aceasta trebuie să revină lui Gheorghe Brătianu, generalul Antonescu rămânând numai conducătorul statului, întrucât participanţii liberali trebuie să fie siguri că vor avea un rol efectiv.

În această parte a conversaţiei s-a pus în discuţie și persoana ministrului Mihail Antonescu, considerat de cei doi că deţine puteri efective de prim ministru. Dr. Costinescu a făgăduit că va solicita cât mai grabnic o întrevedere lui Dinu *Brătianu pentru a se evita eventuale fricţiuni din interiorul grupării liberale. Sursă serioasă*[23].

Ideea colaborării opoziției cu guvernul Antonescu reiese și dintr-un alt material de sinteză, întocmit de SSI și adresat șefului statului, datadatatt 20 iunie 1941, cu doar 48 de ore înainte de declanșarea războiului:

” *Sinteză informativă a SSI despre sprijinul tacit pe care naţional-ţărăniştii și liberalii intenţionează să-l acorde generalului Antonescu în eventualitatea unor operaţii militare la graniţa româno-sovietică.*

Situaţia în cercurile politice

Conducerea grupărilor liberală și naţional-ţărănistă socotesc că – în general – din modul cum în ultimele zile evenimentele și actuala situație au fost lăsăte să evolueze, ambele grupări se consideră în afara oricărui amestec și că generalul Antonescu intenţionează a avea și ngur întreaga responsăbilitate. Cercurile politice, comentând unele informaţii referitoare la faptul că guvernul german ar fi apelat la concursul generalului Antonescu, încredinţându-i comanda eventualelor operaţiuni militare de la frontiera sovieto-română, unde se afirmă că vor opera trupe mixte germano-române, apreciază această ofertă ca fiind determinată de intenţia Reichului de a angaja complet România alături de Axă. Fruntaşi i celor două grupări, declară că totusi înţeleg să dea un sprijin tacit generalului Antonescu, lăsându-i însă întreaga răspundere politică

---

[23] *ASRI, fond "d", dosar nr.1539, f.74-76.*

de viitor, (s.n.) *reprezentanţii ambelor grupări menţinându-se în rezervă pentru orice eventualităţi. Maniu a declarat că ar fi fost de dorit ca armata română să nu facă decât operaţii de ocupaţie a teritoriilor româneşti, întrucât în acest caz, nimeni n-ar fi putut imputa României că si-a mobilizat forţele spre a reocupa provincii ce i-au fost răpite. Gheorghe Brătianu s-a exprimat, de asemenea, că ar fi de dorit ca armata română să nu fie beligerantă, ci numai o armată de ocupaţie. Cu privire la un eventual cabinet de război, apropiaţii lui arată că acesta este indispus, deoarece i s-au făcut propuneri repetate și insistente, a fost pus în divergenţă cu vechii liberali și cu Dinu Brătianu și deci a întâmpinat rezistenţă, era dispus să colaboreze cu generalul Antonescu într-o acţiune pentru recucerirea unor părţi din teritoriul pierdut, iar azi ofertele au încetat. Apropiaţii lui Gheorghe Brătianu atribuie încetarea acestor oferte unei acţiuni a ministrului Mihail Antonescu. Gheorghe Brătianu, care este căpitan în rezervă, a declarat că va pleca într-o zi, două la unitatea să, Regimentul 24 Artilerie Român, aflată pe zonă în sudul Bucovinei. În aceeasi regiune este concentrat și fruntaşul manist Ghiţă Pop, care va părăsi capitala probabil în cursul acestei zile."*[24]

Faptul că, în timpul procesului Mareșalului, din 1946, liderii politici istorici au avut o altă poziție nu are cum să ne mire, ei sperând că implicarea lor la doborârea regimului lui Ion Antonescu le va conferi imunitate.

Dar iată ce notau agenții care îi monitorizau pe toți liderii liberali și țărăniști, la câteva zile după ce România a atacat URSS, alături de Germania[25]: *NOTĂ Bebe Brătianu, unul din secretarii generali ai grupării liberale a avut mai multe întrevederi cu fruntași i liberali aflaţi în capitală, cu acest prilej dând o serie de lămuriri privitoare la atitudi inea grupării faţă de ultimele evenimente.*

[24] *ASRI, fond d, dosar nr. 1539, f. 81-82.*
[25] *26 iunie 1941*

„Acţiunea de distrugere a comunismului – a declarat în esenţă Bebe Brătianu – trebuie să fie bine primită de liberali. Cu toate acestea nu trebuie să existe nici o îndoială asupra rezultatului final, deoarece Anglia și America învingătoare vor impune noile graniţe ale Europei. De aceea, România trebuie să fie precaută și moderată, iar partidul liberal rămâne deocamdată în expectativă". Sursă serioasă[26].

" Eu am convingerea că angloamericanii câştigă războiul, iar în aceste condiţii nu pot accepta ca un Brătianu, reprezentant al partidului și al familiei, să devină un instrument german."

Desigur, credincioși convingerilor anterioare, conform cărora România trebuie să se situeze în orice caz în tabăra anglo-săxonă, care nu are cum să piardă războiul, liberalii mențin această idee și în discuțiile ce aveau loc în tot cursul anului 1941.

Iată o altă notă informativă, datată 13 septembrie 1941, din care rezultă că însuși Dinu Brătianu este cel care păstrează vie această convingere:

"Notă informativă primită de SSI despre opiniile politice ale lui Dinu Brătianu.
Din cercurile politice

Liberalii

Dinu Brătianu a declarat apropiaţilor săi că ultimele evenimente internaţionale i-au întărit convingerea că Anglia va dicta pacea. La fiecare consfătuire sau conversaţie dintre liberali, Dinu Brătianu aduce noi argumente în susţinerea tezei sale, iar la unele obiecţii care i s-au făcut a declarat că nici o înfrângere

[26] ASRI, fond "d", dosar nr.1528, f.658 si 660-661.

locală a Angliei nu va schimba rezultatul final. În ce priveşte acţiunea de la Odessa, Dinu Brătianu a declarat că deși ar fi fost de dorit ca armatele româneşti să se oprească la Nistru, totusi recunoaşte că pentru securitatea Basarabiei de Sud și a Dobrogei, această acţiune este explicabilă. În ce priveşte înălţarea la rangul de mareşal a Conducătorului Statului, Dinu Brătianu a adus obiecţia că faptul a avut loc înainte de terminarea campaniei, dând exemple cu mareşalii Prezan și Averescu, care au fost înălţaţi la acest grad după 12 ani de la război. Sursă serioasă "[27].

Dinu Brătianu nu era un politician oarecare; el îndeamnă pe colaboratorii săi să adopte o atitudine precaută, sfătuindu-i să nu se se aventureze în colaborări politice efemere: "*cine face un pas greșit este lichidat definitiv"*, spune pe bună dreptate liderul liberal.

Ferm pe poziția conform căreia anglo-americanii vor câștiga războiul, șeful PNL, urmărit în continuare de serviciille de informații românești, face o magistrală analiză a situației politice interne și internaționale, spunând: " *Eu am convingerea că angloamericanii câştigă războiul, iar în aceste condiţii nu pot accepta ca un Brătianu, reprezentant al partidului și al familiei, să devină un instrument german."*

Iată ce se consemnează în nota SSI-ului despre poziția unor politicieni liberali, printre ei și Dinu Brătianu.

Notă informativă primită de SSI cu referire la poziţia lui Gheorghe Brătianu faţă de situaţia ţării[28].

Din cercurile politice

Liberalii ...

---

[27] *ASRI, fond "d", dosar nr.1539, f.148.*

[28] 6 noiembrie *1941*

Dinu Brătianu fiind în ziua de 2 noiembrie a.c. cu doctorul Costinescu la o vânătoare și discutând pe larg problema colaborării, preşedintele grupării liberale a spus în esenţă: „Aici nu este vorba de situaţii momentane. Trebuie să ţinem seama că ne aflăm într-un război care va decide soarta popoarelor pentru 100 de ani. Cine face un pas gresit, este lichidat definitiv. Eu am convingerea că angloamericanii câştigă războiul, iar în aceste condiţii nu pot accepta ca un Brătianu, reprezentant al partidului și al familiei, să devină un instrument german. Dacă aceasta se întâmplă cu încuviinţarea noastră, Partidul liberal va avea soarta pe care a avut-o Partidul conservator după războiul trecut". Dinu Brătianu a continuat: „Mai intervine încă o dificultate nouă, Gheorghe Brătianu este obligat să colaboreze cu legionarii. Aceasta înseamnă că anumite cercuri externe n-au renunţat la legionari, fiindcă Mareşalul nu-i doreşte și nu-i poate dori. Am citit Cartea Albă editată de Preşedinţia Consliului și m-am îngrozit. Trebuie ca cineva să fie lipsit de discernământ ca să-și poată închipui că legionarii pot să uite și să ierte opoziţia Mareşalului. Acum legionarii se află într-o situație dificilă și plănuiesc a se mulţumi să lichideze regimul mareşalului Antonescu în rate. Bineînţeles, odată cu mareşalul îl vor lichida și pe Gheorghe Brătianu. Dacă unele sugestii externe n-ar insista pentru colaborarea legionarilor, problema internă ar fi mai simplă pentru Gheorghe Brătianu. Problema externă ar rămâne însă tot atât de gravă. Iată motivele care întăresc hotărârea mea de a refuza consimţământul". Sursă serioasă.[29]

Dar episoadele epistolare continuă în ritm susținut. Din analiza unui asemenea memoriu deducem o atitudi ine echilibrată, cu adevărat corectă de data aceasta, din punct de vedere politic, așa cum reiese din scrisoarea adresată de Constantin I. C. Brătianu mareșalului Ion Antonescu [30] în care abordează, ca problemă de politică externă, chestiunea Transilvaniei: „*După cum v-am scris altădată, singurul mijloc de a reîntregi ţara este de a relua cu*

[29] *ASRI, fond "d", dosar nr.1539, f.158.*
[30] 24 noiembrie 1941.

armele Ardealul dezlipit. Trebuie să fim mai tari ca dânsi i, care nu și -au sleit puterile militare în războiul ce-l ducem alături de germani, război care nu ştim unde ne va duce și cum se va sfârsi".

Evident, conținutul acestor documente nu aveau un caracter secret, nici măcar confidențial, fiindcă partidele de opoziție dezvăluiau în mod intenționat ideile principale ale acestor memorii. Aflați în permanență în mijlocul cercurilor politice puse sub control, agenții SSI surprind date care atestă că "*intimii lui Maniu"* cunosc și discută pe marginea conținutului acestor memorii.

Într-o notă informativă a Biroului de sinteză a SSI, din 20 decembrie 1941, sunt înfățișate opiniile liderilor opoziției față de politica guvernului de la București. Conținutul notei a fost comunicat primului ministru și adjunctului său, ceea ce denotă importanța datelor culese de agentura SSI, infiltrată în rândurile membrilor acestor partide.

" Notă informativă primită de SSI despre opiniile liderilor naţiona-ţărănişti și liberali faţă de politica guvernului român.

NOTĂ

Din cercurile politice

1. Printre intimii lui Maniu se discută că scrisoarea acestuia adresată domnului mareşal Antonescu cuprinde – în rezumat – următoarele:

a. Preşedintele grupării naţional-ţărăniste referindu-se la scrisorile sale exterioare și în special la sugestia făcută ca armata română să nu depăşească Nistrul, susţine că acest sfat nefiind urmat, România s-a pus într-o poziţie externă pe care o apreciază ca dificilă, aflându-se în război cu America și Marea Britanie, socotite ca două forţe consi derabile ce vor decide soarta lumii și viitoarea hartă a Europei.

b. Această situație este considerată în scrisoare, că va avea urmări grele, iar guvernul trebuie să fie precaut și să nu se lase călăuzit decât de înaltele considerente ale politicii de stat.

c. Oricare ar fi interesele aliaţilor noştri actuali, Maniu socoteşte că Ţara Românească trebuie să urmeze o politică de conservare și că – dat fiind perspectivele viitoare – România trebuie să se prezinte ca o forţă militară și economică, capabilă să facă faţă oricăror împrejurări. Maniu preconizează deci reorganizarea și întărirea armatei, precum și măsuri care să conserve potenţialul economic în serviciul României.

2. În ziua de 18 decembrie a.c., Maniu a fost invitatul doctorului Lupu la dejun, la masă erau și două doamne, iar după masă a venit și Ghiţă Pop. Deși punctele de vedere ale celor doi bărbaţi politici sunt divergente, totusi relaţiile personale dintre doctorul Lupu și Maniu sunt încă foarte cordiale.

3. Cercurile politice sunt din nou agitate iar noile oferte de colaborare făcute unor bărbaţi politici au provocat concilieri și discuţii. În cursul săptămânii curente a avut loc o întrevedere între Vaida Voevod și Gheorghe Brătianu, la „Institutul German". Întrevederea a fost cerută de Vaida printr-un intermediar lui Constantîn Toma, care a aranjat întâlnirea. Vaida a declarat că personal nu urmăreşte să intre în guvern, dar socoteşte că este de datoria lui Gheorghe Brătianu de a găsi o bază de înţelegere cu domnul mareşal Antonescu. „Administraţia militară – a spus Vaida – provoacă nemulţumiri și consecinţe în organismul economic și social al ţării, iar dacă oamenii politici solicitaţi nu vor da concursul mareşalului, această stare se va agrava". Gheorghe Brătianu a răspuns că personal nu este un „poftitor de ministere", că a fost dispus să colaboreze cu domnul mareşal Antonescu din considerente înalte de stat, dar că nu poate accepta o colaborare decât pe baza unui program precis, ori Conducătorul Statului nu acceptă alcătuirea prealabilă a unui asemenea

program. Relevând pe de altă parte că și dificultăţile tehnice de colaborare sunt foarte grele, Gheorghe Brătianu a făgăduit totusi că va reexamina chestiunea. 4. În rândurile fruntași lor georgişti se discută în cerc restrâns că în ziua de 19 decembrie a.c., Constantin Toma a fost primit de vicepreşedintele Consiliului și că acesta ar fi adoptat punctul de vedere al necesităţii unei colaborări arătând totodată că Gh. Brătianu face dificultăţi fiindcă n-acceptă pe cuzişti și alte elemente, că i se pare compromisă fiecare persoană propusă și că găseşte mereu motive ca să nu accepte oferta ce i se face. Toma – discută georgiştii – a arătat că numai pe baza unui program se poate ajunge la o colaborare și a preconizat că vicepreşedintele Consiliului să aibă o conversăţie deschisă și detaliată cu Gheorghe Brătianu, cu care să discute în mod sincer posibilităţile de înţelegere, fiind necesăr a se examina atât chestiunile de principiu și program, cât și cele de persoane.

5. Gheorghe Brătianu, care a plecat în ziua de 16 decembrie a.c. la Iasi s-a întors în ziua de 19 decembrie a.c. în Capitală, iar în ziua de 20 decembrie a.c., dejunează la Constantîn Toma, la locuinţa acestuia din urmă, str. Poenaru Bordea 7. Cu acest prilej – afirmă cercurile georgiste – Toma și -a propus să discute cu Brătianu chestiunile ce i-au fost puse de către vicepreşedintele Consiliului.

6. Părerea personală a lui Toma, care totusi este partizanul unei colaborări, este că o încercare nouă în acest sens nu va reusi, neputându-se ajunge la o înţelegere care să permită intrarea lui Gheorghe Brătianu în guvern. Toma crede că nu va ajunge la o înţelegere nici în ce priveşte soluţia ca Gheorghe Brătianu să desemneze câteva personalităţi din gruparea să, care să colaboreze cu domnul mareşal Antonescu.

Comunicat: - vicepreşedinte Consiliu Miniştri - preşedinte Consiliu Miniştri (Cab.Milit.Bir.2.Inf.). Sursă serioasă ”[31].

În urma împotmolirii dezastruoase a armatelor germane și a aliaților săi, din iarna anului 1941-1942, liderii partidelor liberal și național țărănesc adresează, la data de 19 ianuarie 1942, un memoriu către Ion Antonescu în care îi sugerează acestuia, în mod explicit, necesitatea de a se pune capăt participării României la campania din răsărit și retragerea trupelor române de pe teritoriul Uniunii Sovietice.

Rapoartele SSI-ului confirmă din plin ecoul acestor demersuri întreprinse de conducătorii ”*partidelor dizolvate*” pe lângă conducătorul României:

” Notă informativă întocmită de SSI despre acţiunile politice ale naţional-ţărăniştilor[32].

NOTĂ

SITUAŢIA GRUPĂRILOR POLITICE

Din supravegherea activităţii fruntași lor grupărilor politice dizolvate rezultă că acţiunile acestora s-a desfăşurat în ultimul timp în jurul următoarelor obiective principale: ....

I I. NAŢIONAL – ŢĂRĂNIŞTII

1. *Activitatea memoramdistă*

Încă de la declararea stării de război între - de o parte - România, iar de altă parte – Anglia și Statele Unite, Maniu a intenţionat să adreseze dlui mareşal Antonescu un memoriu în numele grupării naţional – ţărăniste, susţinând în esenţă că acesta rămâne la poziţia să externă cunoscută, deoarece are convingerea că ne-a fost declarat războiul numai în urma presiunilor sovietice

---

[31] *ASRI, fond “d”, dosar nr.1533, f.91-95.*

[32] *1942 ianuarie 25.*

și că la încheierea păcii – pe care preşedintele grupării o socoteşte că va fi dictată de puterile democrațice apusene – este necesăr să se poată arăta că opinia publică românească, socotită ca reprezentată prin partidul naţional – ţărănesc, nu a fost de acord pentru crearea unor asemenea raporturi între noi și marile democraţii. Acest memoriu a întâmpinat opoziţia chiar a celor mai apropiaţi partizani ai lui Maniu, printre care și Mihai Popovici. Ulterior, Maniu, după mai multe transformări de text, si-a modificat proiectul si, convingându-l pe Dinu Brătianu, ambii au senat un memoriu a cărui temă principală era o atitudi ine împotriva trimiterii de noi trupe româneşti pe frontul sovietic și care a fost prezentat dlui mareşal Antonescu de Gheorghe Brătianu. Conducătorul Statului deși l-a primit pe Gheorghe Brătianu totusi a refuzat a primi memoriul[33].

Ecourile acestor memorii încep să se facă auzite în cercuri din ce în ce mai largi, conducerile partidelor istorice dorind ca ideile lor să fie cunoscute de cât mai multe persoane.

Anticipând mersul și deznodământul conflictului, ori judecând la rece evoluția globală de pe continetul european, atât Maniu, cât și Brătianu intuiau dezastrul mașinii de război germane. De aceea, acum, ei voiau să se știe, fără echivoc, de către opinia publică românească, dar mai ales internațională (îndeosebi guvernele britanic și american) că atitudi inea lor a fost una de opoziție fermă față de acțiunile Mareșalului, că partidele lor, dacă nu în totalitate, dar măcar ei, ca lideri istorici, nu au fost de acord cu Ion Antonescu, cu politica acestuia față de alianța cu Germania.

Această poziție a fost reflectată în notele informative ale SSI, precum este aceea din data de 28 ianuarie 1942:

[33] ASRI fond d. dosar nr. 1533, f.203-205.

” *Notă informativă primită de SSI cu referire la opiniile fruntași lor naţional-ţărănişti despre poziţia guvernului român faţă de interesele Germaniei.*

Din cercurile politice

*1. Chestiunea principală care se discută în momentul de faţă de către conducerea naţional-ţărănistă și liberală este dacă memoriul semnat de Maniu și Dinu Brătianu, trebuie să fie răspândit în public*sau *măcar adus la cunoştinţa* partizanilor politici din *Capitală și provincie. Părerea lui Maniu este că acest* document ar avea o valoare *și consecinţe mai reduse dacă n*-ar fi difuzat, *măcar, în lumea politică și printre intelectuali, pentru ca opinia publică cultă să ia cunoştinţă de* atitudi *inea ce* și -au fixat cele *două grupări politice. Alţi fruntași ai grupării naţional-ţărăniste și liberale, între care Gheorghe Brătianu, Mihai Popovici și Mihalache sunt de părere că trebuie observată o mare prudenţă în această chestiune, întrucât cei surprinsi* cu memoriul ar putea *fi învinuiţi de defetism în timp de război și* tradusi *în faţa Curţilor Marţiale. Dacă măsura nu s-ar lua împotriva fruntași lor grupării – arată susţinătorii* acestui punct de vedere -*, în schimb ar putea fi folosită faţă de alţi membri ai grupărilor, care ar avea astfel de suferit. Maniu a replicat că aceste obiecţiuni* sunt desigur *întemeiate, dar că într-o luptă atât de importantă sunt în mod fatal și victime. Chestiunea este încă în discuţie. Memoriul întocmit de Iuliu Maniu și Dinu Brătianu în chestiunea trimiterii de noi trupe pe frontul rusesc a fost remis în mai multe exemplare lui René de Weck, ministrul Elveţiei la Bucureşti.* Semnatarii memoriului au cerut, prin intermediul lui Mihai Popovici, ca *documentul să fie transmis,* prin *mijloacele pe care legaţia le are la dispoziţie,* guvernelor britanic *și american.*

2. Memoriul a fost tradus *și adus la cunoştinţa guvernelor interesâte. Din Aceiași sursă s-a precizat că memoriul a mai fost trimis, în urma dispoziţiei lui*

Maniu, ministrului Turciei și ministrului Portugaliei la Bucureşti. Scopul urmărit de Maniu este ca guvernele ţărilor democrațice ca și guvernele ţărilor care sunt în zona de influenţă politică anglo-săxonă, să fie încunoştinţate de opoziţia pe care cele două grupări democrațice din România o fac faţă de accentuarea colaborării militare cu Germania.

3. De către cercurile politice naţionaliste se relevă faptul că deși Mureşanu a fost condamnat la 5 ani închisoare, totusi Ministerul de Finanţe l-a pedepsit numai cu pierderea sălariului pe 15 zile, hotărâre apărută în Monitorul Oficial din 27 ianuarie a.c.

4. Se constată că atitudi inile unor principali fruntași naţional-ţărănişti și liberali s-au modificat în ultima vreme, după cum urmează: Mihalache – care păstrăs e o atitudi ine de rezervă faţă de politica net anglofilă a lui Maniu – s-a raliat, în ultimul timp, la punctul de vedere al preşedintelui grupării naţional-ţărăniste, fiind astăzi pentru o politică anglofilă și împotriva unei accentuări a colaborării militare cu Germania. Cu toate acestea Mihalache cere să se observe o atitudi ine mai condescendentă faţă de dl mareşal Antonescu, căruia îi recunoaşte merite deosebite. Mihai Popovici – care are simpații și legături cu Germania – este de părere că gruparea nu trebuie să exagereze politica să anglofilă și în orice caz să nu treacă la acte, de natură a prilejui unele sugestii venite din exterior pentru a se lua măsuri împotriva mişcării anglofile. Dr. N. Lupu este îngrijorat de primejdia sovietică și de perspectivele războiului pe frontul de Răsărit, fiind totodată împotriva trimiterii de noi trupe, dar rămânând partizanul unei atitudi ini conciliante și binevoitoare faţă de guvern. Fostul ministru al Muncii pretinde că tensiunea dintre guvern și gruparea naţional-ţărănistă se datorează inabilităţii și – după propria să expresi e „felului ţeapăn" al emisărului celor două grupări, Gheorghe Brătianu. Dr. Lupu a declarat că dlui mareşal Antonescu trebuie ca totdeauna cineva să ştie cum să-i prezinte orice chestiune. Gheorghe Brătianu,

care până recent afirma că victoria germană este un fapt cert, a început să aibă în această privinţă unele îndoieli, datorită cărora și -a impus o atitudi ine rezervată faţă de germani. Fruntaşul liberal este împotriva trimiterii de noi trupe, iar în ce priveşte atitudi inea să faţă de dl mareşal Antonescu, are unele rezerve următoare ultimei sale audienţe la Conducătorul Statului. Ceilalţi fruntași liberali, ca dr. C. Angelescu, V.P. Săssu, I. Nistor, Bebe Brătianu, dr. Costinescu etc., au acelasi punct de vedere ca și Dinu Brătianu. Deosebirea dintre liberali și naţional-ţărănişti constă în aceea că, pe câtă vreme liberalii nu doresc ca raporturile cu germanii să capete un aspect de tensi une, naţional-ţărăniştii merg chiar la aceste limite." [34]

O altă chestiune care a făcut obiectul atenției serviciilor de informații române a fost reacția liderilor opoziției față de intenția mareșalului Ion Antonescu de a trimite noi trupe pe frontul de Est, consecință probabilă a recentei întrevederi dintre Führer și Mareșal. Cei doi politicieni amintiți, dintre care unul era chiar instruit în furnizarea de informații de spionaj (Iuliu Maniu), își foloseau toate "antenele" pentru a afla ce decizie s-a luat în această privință în cursul întrevederii la nivel înalt Hitler-Antonescu. În acest sens, iată ce stabileau ofițerii de informații care îi aveau în atenție pe liderii liberal și țărănist:

"Notă informativă primită de SSI despre îngrijorarea liderilor naţional-ţărănişti și liberali faţă de angajarea de noi trupe româneşti pe frontul de est [35].

Din cercurile politice.

Lipsă de preciziuni în legătură cu întrevederea dintre dl mareşal Antonescu și Führer, întreţine o agitaţie excepţională în cercurile conducătoare ale

---

[34] *ASRI, fond d, dosar nr. 1539, f. 307-308.*

[35] *1942 februarie 24.*

grupărilor naţional-ţărăniste și liberale. Maniu a căutat să obţină informaţii cu privire la eventualele angajamente ce și -a luat dl mareşal Antonescu. La rândul său, Dinu Brătianu a folosit legăturile pe care le are pentru a afla ce anume trupe vor fi trimise pe frontul de răsărit. Informaţiile obţinute de cei doi şefi de grupări, ca și de personalităţile din apropierea lor, sunt însă contradictorii și prin aceasta au produs o adevărată derută în cercurile amintite. După audienţa lui Mihai Popovici la Vice-preşedintele Consiliului, la naţional-ţărănişti s-a discutat că guvernul nu s-a angajat decât să dea un număr de trupe egal cu acela pe care-l vor da ungurii. Maniu s-a ridicat împotriva trimiterilor de trupe, chiar în această formă, dar lucrurile n-au apărut prea grave conducerii naţional-ţărăniste. După câteva zile, Maniu a declarat apropiaţilor săi că din unele informaţii obţinute rezultă că s-au propus de către Führer ca să trimitem efective numeroase, dar că dl mareşal Antonescu s-a angajat cu mai puțin de jumătate din trupele solicitate. În cursul zilei de 23 februarie a.c., maniştii se arătau îngrijoraţi, susţinând că trupele ce vor fi trimise depăşesc orice prevederi. În dimineaţa de 24 februarie a.c., a avut loc la Banca Românească obişnuitul consiliu de administraţie săptămânal, la care au participat Dinu și Gheorghe Brătianu, V.P. Săssu etc. După consiliu. Dinu Brătianu s-a retrăs cu Gheorghe Brătianu și V.P. Săssu. Preşedintele grupării liberale a declarat că este extrem de îngrijorat, deoarece are următoarele informaţii:

1. Este probabil ca toate diviziile ce vor rezulta dintr-o mobilizare care va avea un caracter quasi-general, vor fi trimise pe frontul de răsărit.

2. Nu vor rămâne decât 3-4 divizii în Ardeal.

3. Germanii ar fi refuzat să pună la dispoziţia acestor trupe armamentul și muniţiile necesăre; vor trebui astfel să fie atacate – după unele informaţii – rezervele de armament și muniţie ale armatei noastre, ceea ce înseamnă că la toamnă vom rămâne ca și dezarmaţi.

4. Sunt informaţii că ungurii au făcut un angajament cu germanii, potrivit căruia vor înlocui trupele de ocupaţie din Iugoslavia *și* chiar *dintr-o regiune a Greciei; astfel îsi dau aportul militar, fără a risca un tribut de sânge.*

5. *Cercuri* de *specialitate cu care Dinu Brătianu are legături –* a declarat acesta *– se arată extrem de îngrijorate și afirmă că în asemenea condiţii, până la toamnă, armata română va fi grav împuţinată, iar ţara va rămâne eventual descoperită faţă de primejdiile* din viitor. Este de dorit *– a spus Dini Brătianu – ca germanii să zdrobească pe sovietici, fiindcă URSS reprezintă o mare primejdie pentru România. Deși germanii afirmă că în această vară vor desfiinţa puterea militară sovietică, preşedintele grupării liberale are în*doieli *și rezerve. Dinu Brătianu mai susţine că în această campanie formidabilă, aportul armatei române este neînsemnat, pe câtă vreme pentru România existenţa și* consolidarea armatei sale *reprezintă o importanţă extraordinară. Faţă de această situaţie, Dinu Brătianu a declarat că se impune* din nou un demers *aurgent, spre a atrage atenţia dlui mareşal Antonescu asupra „marilor primejdii care ne ameninţă". Dinu Brătianu s*-a *consultat cu Gheorghe Brătianu și* cu *Săssu, făcând următoarele propuneri:*

*a.) Gheorghe Brătianu să viziteze pe dl mareşal Antonescu*sau *pe Vicepreşedintele Cinsi liului în acest scop. Gheorghe Brătianu a declarat că nu este dispus, în urma primirii ce i s-a făcut când a prezntat memoriul Maniu-Dinu Brătianu. Totodată, Gheorghe Brătianu a declarat că a fost descris cercurilor superioare germane într-o lumină gresi tă ca urmare a faptului că a venit să înmâneze dlui mareşal Antonescu un memoriu semnat de Maniu. „S*-a *încercat o intrigă împotriva mea" a spus Gheorghe Brătianu.*

b.) Dinu Brătianu a spus că nu rămâne atunci decât o soluţie: să alcătuiască o scrisoare pe care să o trimită dlui mareşal Antonescu, deși scrisoarea *să* de *rândul trecut, făcută în comun cu Maniu, a avut primirea cunoscută. „Faţă de*

gravitatea situaţiei – a spus Dinu Brătianu – trebuie să intervenim cu orice chip și să încercăm a împiedica dezastrul armatei noastre". Dinu Brătianu a mai declarat că va căuta să vadă pe Maniu pentru a se consfătui cu acesta".[36]

Se observă că atitudi inea celor doi lideri ai opoziției față de soarta armatei române este una realistă, justă. Aceștia considerau că este o mare greșeală să se continue decimarea armatei în războiul din Est, fiindcă țara va rămâne vulnerabilă, în viitor, în mare pericol de a fi ocupată, în eventualitatea unui conflict cu Ungaria.

Oamenii SSI-ului raportau în continuare date semnificative privind discuțiile cu caracter politic, la nivelul conducerii PNL și PNȚ, după cum atestă și nota din 3 martie 1942:

" *Notă informativă întocmită de SSI despre discuţiile politice dintre fruntași naţional-ţărănişti și liberali.*

NOTĂ

Din cercurile politice

1. Maniu a văzut din nou pe Dinu Brătianu și a avut o întrevedere cu Gheorghe Brătianu. Faţă de unele informaţii pe care le au cei doi preşedinţi de grupări, că dl mareşal Antonescu s-a angajat de a trimite noi trupe masive pe frontul de Est și faţă de pregătirile ce se fac la noi, să examineze necesitatea unui nou demers acum. Maniu împreună cu Dinu Brătianu găsesc că este necesăr să atragă atenţia guvernului asupra consecinţelor ce presupun că vor decurge din ceea ce numesc „decimarea aproape completă a armatei române". În cercurile apropiate conducerilor naţional-ţărănistă și liberală se aşteaptă la o nouă scrisoare comună semnată de Maniu și Dinu Brătianu.

---

[36] *ASRI fond d, dosar nr. 1539, f. 315-316.*

2. Maniu este din nou bolnav, având o infecţie la falca inferioară. În cursul serii de 2 martie a.c. a avut temperatură. Totusi Maniu a lucrat și a primit vizitele amicilor săi.

3. Cu prilejul diferitelor vizite pe care le-a primit la domiciliul său, Maniu a declarat faţă de partizanii săi politici, următoarele:

a. Din informaţiile pe care le are rezultă că dl mareşal Antonescu a făcut la început rezerve cu privire la cererile de noi trupe formulate de Führer.

b. Din aceleași informaţii reiese că dl mareşal Antonescu si-a luat angajamentul de a trimite noi trupe. Trimiterile – după informaţiile lui Maniu – au și început și nu este exclus să ațingă cifre masive.

c. Situaţia – după opinia preşedintelui grupării naţional - ţărăniste este excepţional de gravă, nefiind exclus ca să fie „decimaţi sute de oameni pentru interesele germane".

4. Cercurile maniste acordă o atenţie specială invitării în Germania a inspectorului Justiţiei Militare, generalul Stroia. În legătură cu această vizită maniştii formulează diferite ipoteze, printre care și aceea că n-ar fi exclus să se pună în discuţie situaţia românilor din armata maghiară ce au dezertat trecând în armata română. Această ipoteză trezeşte un deosebit interes în rândurile naţional – ţărăniştilor ardeleni.

5. La sfârsitul săptămânii curente, maniştii proiectează a difuza scrisoarea recentă adresată Vice-preşedintelui Consiliului de Miniştri de către Maniu în chestiunea atitudi inii germanilor din Ardeal și în legătură cu discursul lui von Killinger. "[37]

---

[37] *ASRI fond d, dosar nr. 1533, f.332-333.*

Așadar, agenții SSI avertizau asupra deciziei celor doi conducători politici de a trimite un alt memoriu către Antonescu, reiterând pericolul ca armata română să fie decimată în mod inutil.

Totodată, se pare că atenția serviciilor de informații era îndreptată cu precădere asupra activității desfășurate de Iuliu Maniu, precum și de activiștii PNȚ, mai ales contactele lor cu misiunile diplomațice străine, cu precădere cele ale țărilor neutre (Elveția, Portugalia, Turcia), așa cum o dovedește și raportul informațiv de mai jos, datât 11 martie 1942:

” *Extrăs din Buletinul informațiv difuzat Preşedinţiei Consiliului de Miniştrii cu referire la acţiunile politice iniţiate de Iuliu Maniu.*

SINTEZA ASUPRA ACTIVITĂŢII MAI RECENTE A GRUPĂRILOR POLITICE [38]

Naţional –ţărăniştii

În centrul activităţii desfăşurată de opoziţie se află gruparea naţional – ţărănistă, prezidată de Iuliu Maniu. În urmărirea ţelurilor sale, Maniu se foloseşte de mijloacele pe care le are la îndemână în împrejurările actuale când activitatea grupării sale este legalmente interzisă.

Redăm principalele acţiuni întreprinse de Maniu în ultimul timp:

1. Accentuarea colaborării cu gruparea liberală de sub conducerea lui Dinu Brătianu, în vederea alcătuirii unui front comun democrațic și anglofil, capabil să intervină cu mai multă autoritate în situația de azi și cu tendinţa de a forma o bază de înţelegere pentru eventualităţile de mâine.

---

[38] *ASRI, fond d, dosar nr. 1539, f. 324-325.*

2. O acţiune de persuasiune pe lângă Gheorghe Brătianu, spre a-l împiedica pe acesta ca să întreprindă o acţiune personală, în contradicţie cu cea urmărită de Dinu Brătianu. Această acţiune a lui Maniu este întemeiată pe principiul că „nici un factor politic, cu aderenţe în opinia publică, nu trebuie să se afle în sfera de influenţă germană".

3. Informarea guvernelor democrațice asupra luptei dusă de gruparea naţional – ţărănistă în România; în acest scop au dezvoltat legăturile cu Legaţia Elveţiană, Turcă și mai puțin Portugheză. Aceste legături se întreţin prin Mihai Popovici, care aranjează și contacte dese între Maniu și miniştrii respectivi.

După cum se observă, nimic din ceea ce era important nu scăpa ochiului vigilent al SSI-ului, informat cu toate evoluțiile din spectrul politic al partidelor desfințate.

"Deși există din punct de vedere al ideologiei și al metodelor deosebiri fundamentale între gruparea naţional – ţărănistă și guvern, nu urmărim răsturnarea regimului, fiindcă nu vrem și nu putem să-i luăm locul, în împrejurările actuale."

... în chestiunile mari, putem fi de acord"..

Așa cum am arătat mai sus, ceea ce interesă în mod special erau atitudi nea și acțiunile PNȚ-ului, a cărui activitate era pusă sub lupă, 24 de ore din 24.

În continuare, redăm Notă întocmită de SSI despre atitudinile politice ale fruntașilor naţional-ţărănişti.[39]

NOTĂ

[39] *1942 martie 26*

De la naţional – ţărănişti

În conducerea grupării naţional– ţărăniste au loc importante discuţii cu privire la o nouă atitudine a *grupării, care este în curs de clarificare. Aceste discuţii au pornit de la demersurile lui Mihai Popovici, care a anunţat pe ceilalţi membri ai conducerii că a primit sugestii în vederea stabilirii unui nou armistiţiu cu* guvernul *și că potrivit acestor sugestii, gruparea naţional – ţărănistă n*-ar *părăsi ţelurile și* politica *să, dar ar modera acţiunea întreprinsă până acum, care crează dificultăţi politicii externe și* militare a regimului. Atitudi inea *doctorului Lupu Înainte ca Maniu să se întoarcă* din Ardeal, Mihai Popovici a *făcut o vizită doctorului Lupu, căruia i-a expus această propunere, adăugând că Maniu nu se va reântoarce, decât chemat de ceilalţi membrii ai conducerii, când aceştia ar socoti necesără prezenţa să în Bucureşti. Maniu ar sta astfel* la o *parte, lăsând gruparea sub conducerea lui Mihalache, Mihai Popovici și* doctorului Lupu, *iar cum primul* din *aceştia lipseşte* din *Bucureşti, sub conducerea celorlalţi doi. Doctorul Lupu a răspuns că nu poate accepta conducerea unui armistiţiu, fiindcă n*-ar avea nimic de condus *și că nu*-si *poate lua răspunderea acestei* atitudi *ini, deoarece ar trebui să fie în prealabil examinată de toţi factorii răspunzători ai grupării, în prezenţa lui Maniu. La aceasta dr. Lupu a adăugat că nu s*-a considerat niciodată *în* situație de *ostilitate cu guvernul, iar că intervenţiile făcute de preşedintele grupării nu le poate interpreta ca o acţiune politică propriu-zisă. Intervenţiile lui Maniu, a* precizat dr. Lupu, au fost supraevaluate, deoarece situația *trebuie privită aşa cum este: ne aflăm în astfel de raporturi cu Germania, încât guvernul face ce* poate. Desigur, *a afirmat dr. Lupu, sugestiile opoziţiei sunt necesăre, fiindcă în acest chip opoziţia colaborează într-un mod oarecare, iar gruparea naţional – ţărănistă are astfel* posibilitatea de a se manifesta pentru a putea juca rolul la *momentul oportun, dar până atunci toţi fruntașii grupării se află într*-un *armistiţiu forţat. Dr. Lupu crede că acţiunea preconizată de Mihai Popovici are*

și un substrat personal, fostul ministrul de Finanţe având dificultăţi la comisia pentru controlul averilor, vrea să se găsească într-o situație favorabilă faţă de guvern. Intimilor săi, dr. Lupu le-a mai adăugat că Maniu și cu Mihai Popovici lucrează întotdeauna în perfect acord, dar că uneori își împart rolurile "pentru a sățisface necesităţile teatrale ale lui Maniu". În urma acestor discuţii, Mihai Popovici a chemat pe Maniu în Bucureşti. Atitudinea lui Mihalache, care a sosit în capitală în aceeasi zi cu Maniu, nu este împotriva propunerii sugerate lui Mihai Popovici, cu atât mai mult cu cât, în general este binevoitor dlui mareşal Antonescu. Mihalache însă nu vrea să-și asume răspunderea pe care Maniu vrea să o lase în seama altora și de aceea a anunţat că deocamdată se reântoarce la Dobreşti, unde să aştepte desfăşurarea evenimentelor. Atitudi inea lui Maniu Maniu nu doreşte să lase un singur moment opiniei publice impresia că a încetat lupta și că este dispus să se dea la o parte, iar că gruparea naţionalţărănistă adoptă o atitudine mai conciliantă faţă de guvern și de politica acestuia. Maniu socoteşte agitaţia permanentă ca absolut trebuincioasă politicii sale de captare și orientare a opiniei publice, din teama ca alte curentesau mişcări să nu câştige adeziunile pe care le deţine actualmente gruparea în Ardeal și Vechiul Regat. Maniu a dat în acelasi timp dispoziţii intimilor săi să nu demită ştirea – mai ales printre ardeleni că ar părăsi lupta pentru independenţa Ardealului asigurându-i pe ardeleni că gruparea naţional – ţărănistă continuă lupta, cu toate dificultăţile pentru cauza naţională. Cu privire la sugestia de armistiţiu făcută de Mihai Popovici, Maniu a făcut în cursul zilei de 25 martie a.c. doctorului Virgil Solomon unele precizări:

a. Cu prilejul zilei audienţei pe care Mihai Popovici a avut-o la Vicepreşedintele Consiliului de Miniştri, cu privire la cazul Aurel Dobrescu, în cursul discuţiilor s-a pus problema unei atenuări a raporturilor opoziţiei cu guvernul. Mihai Popovici ar fi dat atunci un răspuns pe care Maniu îl aprobă.
b. Gruparea naţional-ţărănistă, nu este în „război”cu guvernul, iar

„armistiţiul” există din ziua plecării fostului Rege Carol al II-lea. De altfel gruparea naţional–ţărănistă n-a urmărit și nu urmăreşte răsturnarea regimului, fiindcă nu vrea să ia puterea în împrejurările actuale, deci guvernul nu are în această grupare o opoziţie în sensul obişnuit al cuvântului.

c. Gruparea naţional–ţărănistă a urmărit să afirme punctul său de vedere și vrea ca să aibă chiar posibilitatea legală de funcţionare, pentru a ajuta în mod indirect guvernul în acţiunile cu caracter naţional. De aceea n-a refuzat guvernului concursul său tehnic, înţelegând prin acest concurs, autorizaţia dată diferiţilor membri ai grupării de a da un sprijin tehnic instituţiilor guvernamentale (de ex. ing. Mihăilescu la CAM, etc.). Acest concurs tehnic nu va fi refuzat nici în viitor.

d. Gruparea naţional – ţărănistă s-a străduit să împiedice guvernul de a lua măsuri care dintr-un punct de vedere pot fi socotite erori. În acest sens gruparea naţional –ţărănistă crede că România trebuie să-și economisească materialul uman, deoarece armata va fi esenţială pentru stabilirea drepturilor noastre în viitorul apropiat. În aceiași ordine de idei, gruparea naţional – ţărănistă s-a manifestat în ce priveşte: germanizarea vieţii economice, asigurarea independenţei naţionale, măsurile în chestiunea evreiască, conservarea potenţialului economic, agitarea chestiunii Ardealului, ajutorarea refugiaţilor ardeleni, etc.

e. În concluzie – a spus Maniu - deși există din punct de vedere al ideologiei și al metodelor deosebiri fundamentale între gruparea naţional – ţărănistă și guvern, nu urmărim răsturnarea regimului, fiindcă nu vrem și nu putem să-i luăm locul, în împrejurările actuale. „Dorim numai să lucrăm în sensul nostru, iar guvernul să înţeleagă necesitatea acţiunii noastre, aşa precum noi înţelegem necesitatea și străduinţele sale și încercăm să-i ajutăm prin sfaturi și avertismente, care nu trebuiesc interpretate ca, critici de ordin personal, ci ca o

datorie impusă de rolul nostru politic. Aşa privite lucrurile, a conchis Maniu, ne aflăm în armistiţiu cu guvernul. Dealtfel schimbul de telegrame și scrisori dintre Mihai Popovici și Vice Preşedintele Consiliului dovedeşte că, în chestiunile mari, putem fi de acord"[40].

O altă notă a SSI -ului reda discuțiile și atitudi inea liderilor liberali și țărăniști, vis a vis de ultimele evoluții ale situației politice, precum și viziunea lor asupra viitorului României.

"Notă informativă primită de SSI cu referire la poziţia politică a liderilor liberali și naţionali-ţărănişti faţă de situația și viitorul ţării.[41]

NOTĂ Din cercurile politice

1. *Ştirile răspândite în cercurile politice cu privire la alcătuirea probabilă a* Consiului de Stat au dat prilej grupărilor din *opoziţie să discute* eventuala atitudi *ine ce au de adoptat faţă de noua instituţie, fiind de relevat că:*

La manişti se observă un curent împotriva participării persoanelor ce ar fi *solicitate la lucrările Consiliului de Stat. Maniştii susţin că acest organism* parlamentar, *nefiind ales,* n-ar avea autoritatea de a lucra, *nefiind chemat decât să consfinţească legile și măsurile guvernului, iar gruparea naţional-ţărănistă „n-are motiv să gireze cu prestigiul*sau *o instituţie, potrivnică* ideologiei *sale".*

La liberali se manifestă – în general – o atitudi *ine similară. Dinu Brătianu, care este împotriva unei eventuale participări, a declarat recent că „opinia publică aşteaptă altceva decât o Constituţie, iar în împrejurările actuale, trebuie să se ştie că lumea nu vrea decât ordine, linişte, administraţie corectă*,

---

[40] *ASRI fond d, dosar nr. 1533, f. 409-414.*
[41] *942 aprilie 15.*

lefuri la vreme, mai puţină inflaţie, preţuri mai joase și o aprovizionare mai *bune organizată. Nimeni nu cere mai mult. O Constituţie presupune orizont și stabilitate, despre aceste două condiţii fiind multe de discutat". Cu toate acestea* alte persoane din *conducerea liberală, între care și unii georgişti, stau pe punctul de vedere că o participare la lucrările* Consi liului de Stat ar da prilejul *unor personalităţi* din *grupare să semnaleze guvernului situații* pe care acesta *nu le cunoaşte îndeajuns, să sugereze unele măsuri, dar mai ales să evite măsuri ce pot fi interpretate ca greşeli, în special în domeniul economic și* financiar, *ceea ce ar constitui o contribuţie însemnată la ameliorarea stării de lucruri actuală.*

2. Fruntaşul liberal C. Toma, care l-a *vizitat de curând pe Gheorghe Brătianu, a reprodus faţă de câţiva intimi ai săi părerile vicepreşedintelui grupării* liberale cu privire la actuala *situație externă și internă. În ce priveşte situația externă Gheorghe Brătianu a declarat că este încă confuză căci nu se poate desprinde o linie conducătoare, iar că războiul este posibil să aducă multe surprize. „Si tuaţia internă – după părerea lui Gheorghe Brătianu – continuă a fi dificilă, deoarece lipseşte unitatea și coordonarea". Gheorghe Brăt*ianu a *declarat că după informaţiile* sale *păturile populare sunt nemulţumite, iar opinia publică este dezorientată. „La săte – a spus Gheorghe Brătianu – este* foamete *și nemulţumire, în timp ce muncitorii de la oraşe, neputând face faţă* necesităţilor *vieţii, alunec în unele cazuri spre extremismul de stânga".*

3. În cursul acestei săptămâni, doctorul Lupu, primind vizita unor intimi ai săi, a făcut câteva consi deraţii asupra situației ţării noastre în actuala conjunctură externă, cât și o serie de precizii asupra punctuluisau *de vedere în domeniul politic intern. „Problema centrală –* a afirmat doctorul Lupu *– în ce priveşte poziţia României faţă de puterile aliate este determinată de raporturile româno-sovietice. Străduinţele lui Maniu de a determina, prin englezi, o declaraţie* din *partea Sovietelor că renunţă la Basarabia și* Bucovina de Nord n-au dus la un

rezultat. Declaraţia difuzată de radio Londra prin care Anglia afirmă că n-a făgăduit România Sovietelor este vagă și neprecisă. Fireşte că Anglia n-a făgăduit Uniunii Sovietice alte ţări, dar înainte de aceasta trebuie clarificată atitudi inea URSS faţă de Basarabia și Bucovina de Nord, ori în actualele împrejurări Marea Britanie nu poate să realizeze acest lucru. Pe de altă parte englezii cer aşa ziselor forţe democrațice din România să treacă la atitudi ine, dar cum se poate acest lucru și în ce formă? În afară de aceasta o defecţiune a armatei noastre înseamnă ori ocuparea României de către URSS, ori ocuparea României de către Germania. Englezii preferă oare ca România să fie ocupată în mod absolut de germani? Mi se pare că situația actuală este preferabilă. În general, problemele externe sunt încă neclare și trebuie aşteptată desfăşurarea evenimentelor". În altă ordine de idei doctorul Lupu a declarat că este informat asupra atitudi inii ezitante, cât și asupra planurilor lui Mihalache de a reactualiza și polariza în persoana să problema ţărănească, la încheierea păcii. „Este greu de spus ce va fi după război – a spus doctorul Lupu – după cum nu se poate şti cu ce vor veni cei de pe front, cât și ce stare de spirit va exista. Mă aştept ca în primele momente să fie un haos. Mihalache din nou idolul ţărănimii? Greu de crezut. În afară de aceasta, Mihalache nu se poate orienta în domeniul internaţional, fiindcă vede lucrurile unilateral și își închipuie că victoria Germaniei n-ar aținge prea grav România, dar se înşeală. Ţărănimea, căreia vrea să-i creeze o soartă mai bună, nu-si va putea aținge acest ţel decât într-o Românie liberă, care nu poate fi realizată de ţări totalitare ca URSSsau chiar Germania. Convingerea mea este că toată această pătură politică din care fac parte, împreună cu Maniu și Mihalache, nu va avea de jucat un rol prea mare. Alte elemente se vor impune; dacă ar fi existat Parlament, aceste elemente s-ar fi selecţionat până acum". Sursă serioasă ."[42]

---

[42] *ASRI, fond "d", dosar nr.1605, f.292-295.*

O chestiune ivită la orizont, în primăvara anului 1942, a fost aceea dacă PNȚ și PNL să acorde o mână de ajutor regimului celor doi Antonești.

După cum se poate constata și în nota de mai jos, datată 8 mai 1942, atitudi inea celor două principale partide de opoziție era divergentă, ba chiar și în sânul aceluiasi partid opiniile erau împărțite:

”Notă informativă primită de SSI cu referire la punctele de vedere ale liberalilor și național-ţărăniştilor faţă de un eventual sprijin politic oferit guvernului.

NOTĂ

Din cercurile politice

1. Problema care preocupă cercurile politice în momentul de faţă este participarea la Consiliul de Stat. Liberalii discută dacă este oportun și politic ca reprezentanţi ai grupării să primească de a face parte din Consiliul de Stat. Părerile sunt împărţite, iar Gheorghe Brătianu susţine teoria „actului de prezenţă”, potrivit căruia o grupare politică trebuie să caute prilejul de a fi prezentă pretutindeni și a-si putea spune cuvântul. Gheorghe Brătianu a emis ideea ca elemente liberale care nu ar putea propriu-zis să angajeze conducerea grupării să fie îndemnate a încerca să intre în Consiliul de Stat, urmând ca principalii fruntași să stea în rezervă. Chestiunea este în discuţie. Naţional-ţărăniştii sunt în principiul împotriva participării, pe motivul că aceasta ar însemna o conlucrare cu un guvern amic Germaniei și ar avea repercusi uni asupra situației grupării faţă de anglo-săxoni. Maniştii, și în special Maniu, doresc să determine și pe liberali să nu ia parte la Consiliul de Stat. La naţional-ţărănişti sunt însă și opinii contrarii, Mihai Popovici – printre alţii – susţinând că participarea câtorva elemente ar fi utilă.

2. În legătură cu memoriul pe care Maniu îl pregăteşte pentru a-l înainta domnului mareşal Antonescu, Sever Bocu a declarat recent că redactarea acestei întâmplări întârzie deoarece fiind vorba despre un memoriu conţinând date și precizii, colectarea acestora cere timp îndelungat. Bocu și -a exprimat opinia personală că înaintarea memoriului nu este încă actuală.

3. Constantîn Hagea, directorul ziarului „Ardealul" reîntors recent de la Timişoara, a făcut cunoscut lui Maniu că acolo s-a observat că portocalele de provenienţă italiană sunt ambalate în foiţe de hârtie, cu tipărituri și texte putând fi interpretate ca manifestări de propagandă maghiară. Pe unele foiţe se află figura regilor Arpad și Ştefan cel Sfânt, unele în limba italiană și altele în limba germană. Cazul – a raportat Hagea – a făcut o mare impresi e în Timişoara, iar consulul italian de acolo, care are relaţii în diferite cercuri româneşti, ar fi fost și lit, în faţa atmosferei ce i s-a făcut, să raporteze cerând să se ia măsuri ca asemenea afişe de propagandă să nu mai fie trimise în România, „unde contribuie la întărirea curentului anti-italian și aşa destul de puternic în urma arbitrajului de la Viena". Se anexează în fotocopie o asemenea foiţă de ambalaj cu efigia regelui Arpad.

4. În ziua de 27 aprilie a.c. un necunoscut a predat servitorului de la Olga Sturza din Iasi un plic pentru George Brătianu, care era găzduit acolo cu ocazia conferinţei ţinută în capitala Moldovei. Plicul conţinea un manifest – anexat în transcriere – adresat locuitorilor din Moldova români, naţionalităţi conlocuitoare, bătrâni și tineri semnat de „Comitetul Moldovei pentru România Liberă". Manifestul atacă pe Fűehrer și pe domnul mareşal Antonescu, pe tema războiului din Răsărit și – speculând problema Ardealului – încearcă a crea o nenorocire în alianţa noastră cu Axa, încheindu-se cu un apel pentru

„libertatea României". Prin factura sa manifestul denotă o evidentă provenienţă comunistă. Sursă serioasă" [43].

Și raportul informativ al SSI-ului, din ziua următoare, 9 mai 1942, repetă ideea conform căreia Iuliu Maniu era personalitatea politică cea mai activă, în timp ce liberalii erau categorisiți " *puțin dinamici și cu o rază de acţiune mult mai redusă, secondează gruparea manistă."*

Pentru cei care studiază istoria acestor partide, în perioada Războiului Mondial, asemenea rapoarte sunt o adevărată mină de aur. Iată conținutul sintezei amintite, pentru data de 9 mai 1942: " *Sinteză întocmită de SSI pentru Buletinul de informare al Preşedinţiei Consiliului de Miniştri privind atitudinea politică a liberalilor și naţional-ţărăniştilor faţă de situația ţării.*

SINTEZĂ ASUPRA ACTIVITĂŢII MAI RECENTE A GRUPĂRILOR POLITICE

Activitatea grupărilor și personalităţilor din opoziţie s-a desfăşurat, după cum urmează: Iuliu Maniu continuă să fie personalitatea politică cea mai activă pe când liberalii, mai puțin dinamici și cu o rază de acţiune mult mai redusă, secondează gruparea manistă. Iată principalele fapte petrecute:

I. Naţional-ţărăniştii

1. Evenimentele externe și faptele de război constituie ca de obicei, principala preocupare, acestea fiind judecate și interpretate în raport cu repercusiunea pe care pot să o aibă asupra României. Discursul Fűhrerului, care – după părerea acestor cercuri – dezvăluia o situație nouă în interiorul Germaniei și o slăbire

---

[43] *ASRI, fond "d", dosar nr.1605, f.253-255.*

a forţelor morale de rezistenţă din Reich a creat opinia răspândită și exploatată, că prăbușirea Germaniei ar putea să se producă, mai repede decât era de aşteptat.

2. Anunţarea campaniei din primăvară a readus în discuţie noile angajamente militare ale României și a determinat pe Maniu să alcătuiască un nou memoriu, a cărui expediere a fost însă amânată, atât din cauza refuzului lui Dinu Brătianu de a-l contrasemna, cât și datorită insistenţelor lui Mihai Popovici care nu doreşte o nouă înăsprire a raporturilor dintre gruparea naţional-ţărănistă și guvern.

3. Anunţarea noii Constituţii și a Consiliului de Stat determină o luare de poziţie împotriva acestor instituţii și pregătirea în vederea unui demers comun liberalo-naţional-ţărănist, care nu s-a mai produs, fiindcă Constituţia n-a fost edictată, iar Consiliul de Stat a fost amânat.

4. Nota americană trimisă guvernului român a prilejuit ideea unei intervenţii a grupării naţional-ţărăniste atât faţă de guvern, cât și faţă de puterile aliate, spre a încerca o mediere în chestiunea Basarabiei și Bucovinei de Nord și în acest caz o acţiune mai amplă în vederea unei încetări a ostilităţilor româno-sovietice. Această încercare se află în discuţie în momentul de faţă.

5. Contactele diplomaiice de informaţie continuă; Mihai Popovici, însărcinat în special cu raporturile cu diplomaţii străini, a văzut pe ministrul Elveţiei, al Suediei și al Turciei. Maniu însuși a solicitat o întrevedere cu ministrul Elveţiei, în legătură cu nota americană.

6. Zilnic au loc conciliabule la locuinţa lui Maniu, la care participă obişnuiţii Mihai Popovici, Ghiţă Pop, Hudiţă, doctorul Solomon, Ilie Lazăr, general Negrei, cât și o serie întreagă de elemente din gruparea naţional-ţărănistă, din

tineretul liberal, dintre foştii fruntași ai muncitorimii, ziarişti români și străini etc. Se aduc informaţii și se comentează evenimentele zilei.

7. Maniu continuă să întreţină raporturi de amiciţie, informaţie și colaborare cu Dinu Brătianu, Barbu Ştirbey, dr. Angelescu, V.P. Sassu, I. Mihalache a fost obiectul unor atenţii speciale din partea lui Maniu, în ultima vreme.

8. Maniu întreţine legături cu unii legionari, sub motiv că această mişcare trebuie supraveghiată și eventual canalizată în lupta naţională pentru cucerirea Ardealului; totuși, recrudescenţa legionară din şcoli, a determinat pe manişti (Ghiţă Pop) să alcătuiască un manifest contra legionarilor, ca provenind din partea unor studenţi democraţi, manifest care va fi difuzat zilele acestea.

9. Tineretul manist cere o acţiune mai energică. Maniu se opune sub cuvânt că nu vrea să primejduiască alte elemente și acceptă ca Mihai Popovici să solicite vicepreşedintelui de Consiliu uşurări pentru grupul Vișoianu- Rică Georgescu, iar în același timp să ceară încuviinţarea pentru o serie de adunări în Ardeal cu caracter revizionist.

10. Discuţiile cu privire la Constituţie învederând necesitatea unor studii asupra problemelor actuale și de viitor s-a hotărât ca cercul de studii al grupării, prezidat de prof. G. Taşcă, să fie întrunit; de asemenea, C. Vişoianu a fost însărcinat să alcătuiască comitete de studii, cu tinerii intelectuali."[44]

Din cuprinsul acestor rapoarte extrem de laconice, dar redând cu precizie o realitate, ce nu ar mai fi putut fi cunoscută, dacă dosarele SSI –ului nu le-ar fi păstrat, sau ar fi fost distruse în totalitate, se observă că relațiile dintre PNȚ și PNL au urmat o linie sinuoasă: puncte de convergență, dar și momente de divergență, așa cum rezultă din Nota informativă, datată 26 mai 1942:

[44] *ASRI, fond "d", dosar nr.1539, f.360-361.*

” *Notă informativă primită de SSI cu referire la opiniile politice exprimate de doctorul Constantin Argetoianu.*

NOTĂ

Din cercurile politice

1. În ultimul timp s-a produs o răceală între conducerea grupării liberale și cea a grupării naţional-ţărăniste. Această situație de raporturi a fost provocată de faptul că Dinu Brătianu a făcut rezerve și a evitat să semneze memoriul prin care Maniu urmărea să solicite domnului mareşal Antonescu de a opri trupele române pe actualele poziţii spre a nu mai participa la continuarea ofensivei pe frontul de Răsărit.

2. În cursul săptămânii trecute, Constantin Argetoianu a făcut o serie de declaraţii într-un cerc de amici politici, prilej cu care fiind întrebat ce crede despre ultimele evenimente în legătură cu războiul, a declarat: „Cu rușii cred că în 3-4 luni se termină, dar după dezastrul rușilor cred că războiul va mai dura încă 4-5 ani de zile. Chiar dacă va dura atât războiul, cred că tot germanii vor ieși învingători, deoarece sunt mai bine organizaţi pentru războiul de uzură, ca și pentru celelalte eventualităţi”. Întrebat fiind despre situația Franţei, Argetoianu a declarat: „Lupta mare care se dă acum este ca Franţa să ia în Pactul Tripartit rolul deţinut până în prezent de Italia”. În ce priveşte raporturile noastre cu Italia, Argetoianu a afirmat: „Noi am încheiat cu Italia un acord comercial, între altele, pentru livrarea de cereale, ori după câte sunt informat, Italienii revindeau aceste cereale Elveţiei. De asemenea, alte mărfuri livrate de noi Italiei s-au găsit prin Ungaria, cum este bunăoară benzina. Am informaţii că Reichul, aflând de toate acestea, a fost de acord ca România să nu mai dea cereale italienilor, urmând ca Germania să-i livreze aceste cereale în măsura în care să fie satisfăcute nevoile minimale ale italienilor”. În legătură

cu chestiunea Ardealului, Argetoianu a declarat: „Chestiunea Ardealului cred că nu este oportună, deoarece se va rezolva, probabil, la masă verde”.

3. Pe numele fruntaşului naţional-ţărănist Vasile Serdici a sosit din Portugalia, prin intermediul Legaţiei Portugheze din Bucureşti, o scrisoare voluminoasă de dimensiunile unui pachet. După cum se ştie, Serdici a făcut de curând o călătorie în Portugalia pentru a aranja o serie de afaceri, având ca obiect importarea în ţara noastră a unei serii de produse care lipsesc pe piaţa românească, precum și un eventual export de produse petrolifere româneşti. În afacerea produselor petrolifere, Serdici a tratat la Lisabona cu Martin Schein, cunoscut petrolist din România, care a emigrat din ţara noastră acum aproximativ doi ani.

4. În cursul săptămânii trecute, fruntaşul naţional-ţărănist Constantin Viişoianu s-a întâlnit întâmplător cu Patrick de Reutersward, ministrul Suediei. Sursă serioasă.’’[45]

Dar odiseea memoriilor redactate și trimise de cei doi lideri pe adresa mareșalului Ion Antonescu continuă și în vara anului 1942. Astfel, la data de 14 iunie 1942, un raport al SSI -ului consemna faptul că se pregătea redactarea unui nou memoriu pentru șeful statului, având aceleași două semnături, dar cu contribuția, parțială, a lui Ghiță Pop, amic intim al lui Dinu Brătianu*:*

”Notă informativă primită de SSI cu referire la redactarea unui nou memoriu adresat mareşalului Ion Antonescu de către liderii naţional-ţărănişti și liberali.
NOTĂ

Din cercurile politice

1. În seara zilei de 10 iunie a.c., Maniu a avut o întrevedere cu Dinu Brătianu, care i-a adus la cunoştinţă hotărârea conducerii liberale, luată în aceeași zi, la

[45] *ASRI, fond “d”, dosar nr.1605, f.187-188.*

un dejun organizat la Tancred Constantinescu, unde s-a stabilit ca gruparea liberală să semneze memoriul preconizat de preşedintele celei naţional-ţărăniste, cu anumite modificări introduse spre a se evita interpretări ce ar putea denatura sensul memoriului. În cursul zilei de 10 iunie, Maniu i-a făcut o vizită lui Mihalache la Dobreşti, unde s-a deplasăt cu automobilul lui Răchiţan. Revenit în capitală, Maniu a avut o consfătuire în cursul dimineţii cu amicii săi intimi, Mihai Popovici, Ghiţă Pop, cu care a stabilit formula noului memoriu ce va fi făcut în comun cu liberalii. Ghiţă Pop a fost însărcinat să dea o nouă redactare acestui memoriu, care va căpăta apoi o formă definitivă din conexarea cu un memoriu ce-l va redacta Dinu Brătianu. În noul memoriu se va vorbi de:

a. Necesitatea economisirii forţelor militare.

b. Primejdia de la Vest.

c. Necesitatea ca „armata să aibă forţa necesără de a stabili ordinea internă”.

d. Situația economică și„necesitatea de a se rezistă presiunii economice germane”.

e. Se va evidenţia că unele cercuri germane sprijină făţiş teza ungară; în această privinţă se vor cita pasaje caracteristice dintr-un număr recent al revistei germane „Wirtschaftsdientst”.

f. Pasaje speciale sunt rezervate diferitelor chestiuni de politică internă. În cercurile maniste se declară că cele două grupări întârzie intervenţia, sătisfăcând astfel unele sugestii, care au preconizat să se temporizeze intervenţii până la reîntoarcerea domnului mareşal Antonescu, „când poate demersul opoziţiei va fi devenit inutil”. Maniştii arată că au dat urmare acestei sugestii,

deşi sunt convinsi că şi după reîntoarcerea domnului mareşal Antonescu este probabil că situaţia va fi aceeaşi .

2. Gruparea naţional-ţărănistă, care a urmărit negocierile ministrului dr. Clodius cu mare atenţie, proiectează să răspândească o "notă informativă", în care să dea detalii cu privire la cererile ministrului german şi să îndemne la rezistenţă „în numele intereselor economiei româneşti şi pentru păstrarea independenţei noastre economice". Se agită ideea ca şi un grup de mari producători să facă o intervenţie pe lângă Guvern, pentru a cere ca „în discuţiile cu delegaţia germană să se aibă în vedere interesele producătorilor români". Această propunere a fost sugerată la „Uniunea sindicatelor Agricole" şi la „Clubul Agricol" de câţiva mari proprietari.

3. Cu ocazia zilei naţionale suedeze, serbată recent, fruntaşul naţional ţărănist C. Vişoianu a felicitat pe ministrul de Reuterswärd, în numele său personal şi a transmis un mesaj autograf din partea lui Maniu. Acest mesaj elogiază atitudi inea de „demnă neutralitate" a Suediei şi declară că exemplul acesteia ca şi al Elveţiei, „este un triumf al spiritului asupra forţei". În cuprinsul aceluiasi mesaj, Maniu îşi manifestă speranţa că, „oricare ar fi mersul evenimentelor, legăturile materiale şi spirituale între Suedia şi România să se amplifice spre binele ambelor Regate".

4. Printre naţional-creştini se discută că profesorul A.C. Cuza este bolnav de flebită de mai mult timp şi nu are mijloace materiale să se caute, întrucât pensia sa de profesor universitar îi este insuficientă. Unii fruntaşi cuzişti intenţionează să facă demersuri pe lângă domnul vicepreşedinte al Consiliului, căruia să-i înfăţişeze situaţia materială a profesorului A.C. Cuza şi să-i sugereze ideea de a găsi o modalitate pentru ajutorarea acestuia din urmă. Sursă serioasă ."[46]

[46] *ASRI, fond "d", dosar nr.1605, f.138-140.*

În linia cunoscutelor disensiuni dintre Gh. Brătianu și C.I.C. Brătianu, raportul SSI din 14 iulie 1942 pune în evidență tendințele grupării georgiste de a accepta o eventuală chemare a sa la cârma unui guvern.

Notă întocmită de SSI privind opiniile politice ale lui Gheorghe Brătianu și poziţia să faţă de o eventuală succesiune provocată de înrăutăţirea sănătăţii mareşalului Antonescu.

NOTĂ

Atitudinea lui Gheorghe Brătianu

Faţă de zvonurile și ipotezele emise în ultima vreme în cercurile politice, partizanii lui Gheorghe Brătianu i-au solicitat să facă un examen al situației interne. Cu acest prilej, Gheorghe Brătianu a declarat în esenţă următoarele: Starea sănătăţii domnului mareşal Antonescu este relativ bună și – în nici un caz – nu prezintă simptomele care au alarmat lumea politică. Frământările create de ştirea că sănătatea Conducătorului Statului ar fi alarmantă au ridicat însă problema succesiunii care, după părerea lui Gheorghe Brătianu, din spirit de prudenţă nu poate fi lăsătă la discreţia unei împrejurări survenită în viitor, ci trebuie prevăzută și rezolvată din timp. „Problema se pune atât pentru români cât și pentru germani, precum și pentru guvern și pentru lumea politică de opoziţie, deopotrivă" – a încheiat Gheorghe Brătianu. La întrebarea ce i-a fost pusă cu privire la atitudinea sa în această chestiune, Gheorghe Brătianu a declarat că „va veghea prin toate mijloacele care îi stau la dispoziţie, ca interesele supreme ale ţării să fie salvgardate". La remarca ce a fost făcută de Dinu Brătianu și liberalii bătrâni că se opun unei colaborări cu germanii și că ar lucra împotriva unei formule de guvern în care Gheorghe Brătianu ar avea rolul prim, acesta a declarat că presupusă atitudine a bătrânilor este judecată în funcţie de situația actuală. Gheorghe Brătianu a declarat că nu doreşte să ia guvernul, dar că, dacă situația s-ar schimba și ar surveni primejdii iminente

pentru ţară, toată lumea ar fi obligată să-și modifice atitudinea. În această gravă eventualitate – a spus Gheorghe Brătianu – s-ar cerceta primejdiile și s-ar lucra, cu orice jertfe, pentru a le evita. *Totodată, Gheorghe Brătianu a adăugat că nu vede momentan nici o posibilitate de* conlucrare a sa în *conjunctura actuală. Gheorghe Brătianu a arătat că nu agreează nici o colaborare cu Cancicov, căruia îi reproşează că „a lucrat* și cu fostul rege *Carol al II-lea* și cu legionarii și *cu partidele și cu dictatura". Cu aceeaşi ocazie, Gheorghe Brătianu a formulat aprecieri* defavorabile asupra *caracterului fostului ministru de Finanţe. „Acela care doreşte o colaborare este Cancicov", a încheiat Gheorghe Brătianu".* [47]

Nesfârșitele frecușuri din interiorul mișcării liberale sunt relatate și în altă notă a SSI-ului, datată 17 iulie 1942:

"*Notă informativă primită de SSI despre divergenţele de opinii între liderii liberali.*

NOTĂ

De la liberali

Gheorghe Brătianu continuă activitatea de reorganizare a grupării liberale, sub forma de filiale ale „Societăţii de Cultură Naţional-Liberală". Această acţiune se duce sub directa conducere a lui Gheoghe Brătianu și a *colaboratorilor săi apropiaţi, procedându-se deocamdată la o revizuire a cadrelor fruntaşe* din provincie. Elementele socotite devotate lui Gheorghe *Tătărescu sunt eliminate, pentru ca fostul prim-ministru să nu poată dispune de o parte din cadrele liberale. În general, cei însărcinaţi cu regruparea* cadrelor *în judeţe, nu sunt foştii şefi de organizaţie ai vechiului Partid liberal; se utilizează georgiştii devotaţi* sau *noi personalităţi provinciale, socotite apte de a*

[47] *ASRI fond d, dosar nr. 1605, f. 33-34.*

strânge, în fiecare judeţ, un grup de persoane interesante, atât din punct de vedere al ascendenţei în opinia publică, cât și a valorii și prestigiului personal. Negocierile se duc în mod secret, prin emisări trimisi din Bucureşti. Gheorghe Brătianu a declarat intimilor săi că trebuie să folosească pentru moment metodele de conspirațivitate, asemănătoare celor legionare. Concomitent cu acţiunea lui Gheorghe Brătianu, Gheorghe Tătărescu a folosit o serie de emisări personali pentru a proceda la o regrupare a elementelor de care s-a servit în guvernarea de patru ani. Gheorghe Tătărescu urmăreşte să-și creeze o grupare a să. Plecând pentru câteva zile la mosia să de la Poiana, Gheorghe Tătărescu a anunţat pe apropiaţii săi că se va reîntoarce în Bucureşti la mijlocul săptămânii viitoare, pentru a continua discuţiile cu amicii săi. Acţiunea de reorganizare a grupării liberale întreprinsă de Gheorghe Brătianu – și considerată ca o încercare de consăcrare a şefiei acestuia cu consimţământul lui Dinu Brătianu – a pus în mişcare pe amicii lui Tătărescu. Gheorghe Brătianu invitase la şedinţele „Societăţii de Cultură NaţionalLiberală" și pe membri grupării „Păreri liberale", considerată ca o grupare de elită a Partidului liberal. Câţiva dintre aceştia au luat parte la şedinţele de la clubul liberal. Gheorghe Tătărescu a luat imediat contact cu o parte dintre membrii grupării „Păreri liberale" și în special cu Costel Tătăranu, şeful, de fapt, al acestei grupări. Costel Tătăranu și Georgel Gheorghiu, fostul secretar general în Ministerul de Industrie și Comerţ, au vizitat pe toţi membrii grupării „Păreri liberale", pentru a le sugera să nu se angajeze cu Gheorghe Brătianu. O parte dintre cei care veniseră la şedinţă, între care și avocatul H. Aznavorian, au renunţat; alţii, ca fostul raportor general al bugetului, C.C. Zamfirescu, Radu Patrulius, etc. Au optat pentru Gheorghe Brătianu. Aceiași acţiune se duce de către Tătărescu și în organizaţiile provinciale, unde terenul este mai prielnic pentru fostul prim-ministru, deoarece Gheorghe Brătianu tinde să înlăture și pe o parte dintre vechii liberali, pentru a-i înlocui cu georgiştii. "[48]

[48] *ASRI fond d, dosar nr. 1605, f. 25-27.*

În vara anului 1942 are loc o întâlnire la vârf, Dinu Brătianu – Iuliu Maniu, în urma căreia s-a decis redactarea unui nou memoriu, adresat lui Ion Antonescu. Acțiunea a fost cu atenție monitorizată de către agenții SSI, care au relatat următoarele[49]:

Notă informativă primită de SSI despre cele discutate cu ocazia întrevederii dintre Iuliu Maniu și Dinu Brătianu.

NOTĂ

Din cercurile politice

În dimineaţa de 27 iulie a.c. Maniu a făcut cunoscut intimilor săi că a avut o întrevedere cu Dinu Brătianu și că în cursul acestei întrevederi a izbutit să se pună din nou de acord cu președintele grupării liberale. Cu toate divergenţele de tactică ivite între preşedinţiii celor două grupări, s-a putut constata în timpul ultimului schimb de vederi că, în linii generale, au menţinut aceleași opinii cu privire la problemele de politică externă, poziţia României în război și numeroase probleme de ordin intern. Deși comitetul de conducere al grupării naţional-ţărăniste a hotărât să nu se întreprindă pentru moment nici un demers pe lângă guvern și deși o importantă facţiune din gruparea liberală în frunte cu Gheorghe Brătianu se află pe acelasi punct de vedere, totusi, preşedinţii celor două grupări au hotărât:

1. Să reia discuţiile, direct, fără intermediul altor persoane, pentru stabilirea definitivă a unui text comun.

2. Că este în interesul ţării ca grupările de opoziţie să-și expună în scris punctul lor de vedere cu privire la politica războiului.

[49] 1942 iulie 28

3. Să găsească momentul propice unui asemenea demers, aşteptând mai întâi clarificarea raporturilor dintre guvern și germani" [50].

O altă notă informativă, datată 31 iulie 1942, dezvăluie discuțiile și comentariile lui Iuliu Maniu față de decizia unor lideri liberali de a se deplasa pe front, cât și măsurile PNȚ , cu intenția de a da o lovitură de imagine, la rândul său, prin trimiterea unora dintre liderii țărăniști în interiorul țării sau în Ardeal.

" Notă informativă primită de SSI despre comentariile lui Iuliu Maniu faţă de decizia lui Gheorghe Brătianu de a pleca pe front.

NOTĂ

Din cercurile politice

1, Fiind întrebat cu privire la plecarea lui Gheorghe Brătianu pe front, Maniu a declarat că aceasta – după părerea să – constituie o greşală politică. Maniu a subliniat – din punctulsau de vedere – deosebirea dintre Mihalache și Brătianu. „Mihalache a cerut să fie înrolat ca voluntar, dar imediat ce Basarabia a fost recucerită, a intervenit să fie demobilizat, considerând că războiul nostru nu mai are nici un scop. Gheorghe Brătianu dovedeşte încă o dată că nu este fixat asupra propriei sale atitudini, deoarece după ce s-a dus la dl mareşal Antonescu cu scrisoarea grupărilor de opoziţie și s-a solidarizat implicit cu acţiunea care condamna continuarea războiului nostru în răsărit, astăzi cere din nou să fie mobilizat si, prin aceasta, se declară pentru continuarea războiului în Răsărit. Contradicţia în care s-a pus Gheorghe Brătianu dovedeşte – a spus Maniu -, că nu se poate fixa pe o linie politică și că procedează după împrejurări. Motivul ce se invocă, că ar fi vrut să constate personal progresele administraţiei sovietice nu poate avea vreo valoare. Motivul real de a sonda starea de spirit a armatei putea fi lăsăt în seama unor

---

[50] *ASRI fond d, dosar nr. 1605, f. 96 .*

oameni de încredere, care nu angajează prin prezenţa lor voluntară pe front un partid politic". Maniu a încheiat declarând că probabil această acţiune a lui Gheorghe Brătianu va avea repercursi uni asupra grupării liberale în viitorul apropiat.

2. Sesizându-se de acţiunea de reorganizare a grupării liberale, întreprinsă de Gheorghe Brătianu, Maniu a dat dispoziţii ca și gruparea naţional-ţărănistă să înceapă reorganizarea cadrelor sale, arătând că „această acţiune este necesără în momentul de faţă, când și regimul și liberalii își caută aderenţi".

3. În acest scop, diferiţi fruntași naţional-ţărănişti au căpătat misiunea de a vizita câteva capitale de judeţ și a lua contact cu fruntașii locali.

4. Asemenea misiuni au primit până acum. Sever Bocu pentru Banat; Ilie Lazăr și dr. Virgil Solomon pentru câteva judeţe din Ardeal; Ghiţă Pop pentru Ploieşti și Buzău; dr. Corneliu Coposu pentru tineretul din Ardeal. Dr. Virgil Solomon este plecat în Ardeal, iar Ghiţă Pop a plecat la Ploieşti în ziua de 27 iulie a.c."[51]

Rapoartele SSI –ului privind acțiunile liderilor PN Ț și PNL converg spre a pune în evidență mai ales disensiunile dintre acești conducători politici, după cum rezultă și din nota următoare, unde este abordată polemica privind eventualele săncțiuni destinate oamenilor politici socotiți că au contribuit la dezastrul țării: [52]

" Notă întocmită de SSI despre opiniile lui Iuliu Maniu faţă de eventualele săncţiuni destinate oamenilor politici care au contribuit la dezastrul ţării. NOTA

[51] *ASRI fond d, dosar nr. 1607, f. 322-323*

[52] *1942 august 13.*

Polemica dintre Maniu și Valer Pop a pus în discuţia conducerii naţional – ţărăniste chestiunea eventualelor săncţiuni destinate oamenilor politici socotiţi că „au contribuit la dezastrul ţării". Cu acest prilej, raportându - i-se că în lumea politică maniştii sunt consideraţi prea sectari, iar că lui Maniu personal i se reproşează că nu vrea să colaboreze cu elemente care au putut să săvârşească greşeli de metodă, dar care au păstrat aceeasi ideologie democrațică, *preşedintele grupării naţional – ţărăniste a ţinut să precizeze* punctulsau *de vedere în această chestiune, declarând că:*

1. Gruparea naţional – ţărănistă trebuie să tindă a redeveni un partid de masă, iar masele „nu trebuie să fie decepţionate prin reactualizarea persoanelor care au gresit, *au* trădatsau *au tranzacţionat". „Se va da prilejul elementelor ezitante, dar necompromise să se reabiliteze, fără însă a juca roluri de prim ordin", a adăugat Maniu.*

2. Săncţiuni severe vor fi aplicate probabil la trei categorii:

a. A celor care au contribuit, prin orice mijloc la instaurarea dictaturii fostului Rege Carol II *și la suprimarea libertăţilor, dictatura fostului Suveran fiind socotită de Maniu ca punctul de plecare al tuturor nenorocirilor abătute asupra ţării.*

b. Acelor care au ordonat, comissau *încurajat crimele de Stat. Maniştii pretind că, în cazul* când *evenimentele o vor permite, vor fi diferite unei Justiţii, cu o procedură rapidă, persoanele care au* ordonatsau executat toate crimele *politice, începând cu acele împotriva legionarilor și terminând cu masăcrele împotriva evreilor. „Trebuie să se reîncetăţenească ideea că oricine e supus* legii și că *poporul român nu tolerează crimele". Această operă de justiţie este socotită de manişti că e necesără atât* din *punctul de vedere al moralităţii interne, cât și al restabilirii unei bune reputaţii a ţării peste graniţă.*

c. Acelor care au contribuit prin orice mijloc, la pierderea graniţelor ţării."[53]

În toamna anului 1942, mai precis la 24 septembrie, Constantîn I.C. Brătianu adresează o scrisoare mareşalului Ion Antonescu, privind pericolul prelungirii campaniei din Răsărit.

Printre altele, semnatarul scrisorii subliniază: „*V-am prevenit în mai multe rânduri, în 1941 și 1942, că România nu trebuie să-șsă-și i trimită trupele sale în interiorul Rusiei, fără a-si pune în pericol chiar existenţa să, că ea este ameninţată să fie strivită în conflictul armat a două mari puteri și că, pe de altă parte, situația ei economică devine din zi în zi mai critică. V-am sfătuit mai târziu să retrageţi în interiorul ţării trupele noastre de peste Nistru și să le rezervaţi pentru apărarea noastră în contra ungurilor. În loc de a asculta apelurile ce v-am făcut, aţi trimis aproape toată armata noastră în interiorul Rusi ei".*

Desigur, pe lângă memorii, Iuliu Maniu și Dinu Brătianu au avut și alte canale de contact pe lângă mareșalul Ion Antonescu. Este interesănt de aflat care au fost demersurile celor doi lideri ai opoziției în chestiunea evreiască, dat fiind faptul că SSI -ul a înregistrat prompt, la data de 10 octombrie 1942, reacțiile diversilor politicieni față de acest subiect:

" *Notă a SSI privind intervenţiile lui Iuliu Maniu și Dinu Brătianu la mareşalul Ion Antonescu în problema deportării evreilor.*

NOTĂ

Din cercurile politice

1. Încă din cursul zilei de 7 octombrie a.c. fruntașii naţional-ţărănişti au fost anunţaţi că Maniu și Mihai Popovici sunt aşteptaţi să sosească în Bucureşti

[53] *ASRI, fond d, dosar nr. 1607, f. 289-290.*

în cursul zilelor următoare. Doctorul Lupu, care se află în Bucureşti din ziua de 6 octombrie a.c., este din *nou suferind și, deși va fi silit să nu părăsească patul cîteva zile, totusi încearcă cu perseverenţă să obţină o audienţă la dl mareşal* Antonescu.

2. În dimineaţa de 7 octombrie a.c. a avut loc la Banca Românească obişnuitul conciliabul politic săptămânal la care au participat Dinu și Gheorghe Brătianu, V.P. Săssu, etc. Dinu Brătianu a pus în curent pe prietenii săi cu ultimul demers făcut de Maniu. Fără să precizeze caracterul pe care l-a *avut acest demers, Dinu Brătianu a arătat că – după informaţiile ce i*-au fost communicate de Maniu *– dl mareşal Antonescu este hotărât să mergă până la capăt în colaborarea cu Germania, „cu toate consecinţele pe care aceasta le va atrage”.*

În chestiunea evreiască – a declarat Dinu Brătianu – Maniu a rămas cu impresi *a că a reusit să furnizeze argumente care să facă pe dl mareşal Antonescu să reflecteze și mai atent asupra măsurilor pe care le poate avea* deportarea.

Dinu Brătianu a arătat apoi că pe memoriul ce l-a *înaintat dlui mareşal Antonescu în chestiunea trimiterii de noi trupe,* Conducătoarul statului a pus o *rezoluţie care poate fi considerată „ofensăt*oare pentru Partidul Liberal și *pentru şeful său”. „Printr*-o simplă *rezoluţie – a spus Brătianu – se face* procesul Partidului Liberal și *a trecutului său, când aceste lucruri aparţîn istoriei”. „În aceste condiţii, a adăugat Dinu Brătianu, este greu să încercăm de a mai avea vreun contact cu guvernul”. „Am avut în proiect un nou memoriu în chestia evreiască, dar faţă de* atitudi *inea dlui mareşal Antonescu, îmi este* iarăsi *imposibil să mai fac vreun demers”. „Intervenţiile mele n*-au nici o curmare; eu mi-*am făcut datoria, iar viitorul va decide cine a avut dreptate”, a încheiat Dinu Brătianu.*

3. V. Gh. Bârcă, fost subsecretar de stat în guvernul Tătărăscu, a fost numit director la Federaţia Naţională a Cooperativelor Viticole din România"[54].

Aflăm așadar că liderul liberal s-a simțit profund jignit, când *Conducătoarul statului a pus o rezoluţie care poate fi considerată „ofensătoare pentru Partidul Liberal și pentru şeful său".* Cu toate acestea, la data de 29 octombrie, 1942, Mareşalul Ion Antonescu răspunde printr-o scrisoare extinsă, de nu mai puțin de 125 pagini, lui C.I.C. Brătianu, prezentând politica PNL și făcând comparații cu ceea ce a realizat guvernulsau după 6 septembrie 1940. Se distinge cu uşurinţă starea de nervozitate, sub imperiul căreia a fost redactată acestă scrisoare. Mareşalul Ion Antonescu nu și-a îngăduit niciodată un asemenea ton faţă de Iuliu Maniu.

Acestei lungi și ofensătoare epistole îi răspunde C.I.C. Brătianu la data de 14 noiembrie 1942, textul multiplicat probabil în numeroase copii, circulând și prin sălaonele Capșei. Replica lui Constantîn I. C. Brătianu la răspunsul mareşalului Ion Antonescu din 29 octombrie 1942, se încheie cu următoarea menţiune: *„Propunerea dvs de a vă lua locul la cârma statului, când sub ocupaţia străină se declară că «România este Mareşalul Antonescu», este desigur o glumă din partea dvs".*

Revenind însă la disensiunile dintre PNL și PNȚ, prezentăm în continuare raportul sursei *"Eleodor"*[55], privind *investigaţiile Legaţiei Elveţiei privind diferenţele de opinii survenite între Iuliu Maniu și Dinu Brătianu, și rezultatul acestora.*

NOTĂ

---

[54] *ASRI, fond d, dosar nr. 1607, f. 60-61.*

[55] *1942 noiembrie 7*

Legaţia Elveţiei face investigaţii pe chestiunea versiunii dacă, într-adevăr, s-a produs o ruptură de principii între şefii partidelor liberal și naţional ţărănesc, pe tema viitoarei organizări a statului și a atitudi inii ce urmează a fi adoptată, de acum, faţă de actualul regim. Din informaţiile culese de această legaţie în cercuri politice interne apropiate celor doi oameni politici rezultă că: 1. Dl Maniu a rămas pe vechea poziţie faţă de campania în Rusia, pe când dl Dinu Brătianu, din ce în ce mai mult sub influenţa nepotului său, George Brătianu, este pentru necesitatea doborârii cu orice preţ a forţei bolşevice, întrucât acest lucru ar intra chiar în calculele britano-americane.

2. Dl Maniu vrea să utilizeze în favoarea să conjunctura internă actuală, întrucât liberalii nu au organizaţii politice închegate în tot cuprinsul ţării.

3. Dl Brătianu se fereşte a lua atitudine în chestia evreiască, întrucât ar fi împotriva curentului opiniei publice, pe când dl. Maniu cere o afirmare principială au orice preţ, chiar dacă nu ar fi urmată de o atitudine energică în fapt. Eleodor ”[56].

Așadar, SSI -ul avea surse de încredere în interiorul unor ambasade străine, așa cum dovedește și raportul de mai sus.

Notă din sursă „Politician”

privind programul adoptat de conducerea Partidului Naţional Liberal faţă de politica guvernului. [57]

NOTĂ

Arestările din rândurile legionare precum și sosirea d-lui. Maniu au provocat în tabăra liberală oarecare fierbere. Contactul făcut cu Partidul Naţional-Ţărănesc, prin dl Săssu și prin prof. Botez, prieten intim al d-rului. Lupu, a

[56] *ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. I, f. 19.*
[57] *1942 decembrie 30.*

îndemnat la o examinare atentă a atitudi inii partidului faţă de guvern. De asemenea, prin dl Valeriu Bulgaru, care a luat contact între timp și cu delegaţi ai cercurilor liberale din provincie, în special din Moldova, s-a ajuns la o înţelegere cu ramura georgistă. A fost adoptat de conducerea partidului în urma propunerii dlui Dinu Brătianu o formulă de compromis, care poate fi concretizată astfel: - Încredere în ţelurile politice interne ale Mareşalului Antonescu, cu rezerva observaţiilor anterioare cu privire la minorităţi și foştii oameni politici democraţi; - Adeziune la politica externă a Conducătorului Statului „cât timp aceasta este și ngura soluţie de sălvare a ţării", sub rezerva schimbării de macaz „atunci când împrejurările o vor cere". O întrevedere Maniu-Dinu Brătianu va avea loc în cursul acestei săptămâni, pentru consultare reciprocă. Politician " [58]

Unul dintre mesajele care au circulat în vara și toamna anului 1942 prin București este și "*Scrisoarea de răspuns adresată lui C.I.C: Brătianu "*, datată 29.10.1942 și semnată de Mareșal:

"*Am lasăt fara răs puns scrisorile Dumneavoastră anterioare. Am facut-o din ințelepciune, fiindcă urmăream unirea, și nu vrajba.*

Puteam să vă rărăs spund, aducand justitiei pe toti vinovații de catastrofa morala și politica a tarii, printre care sunteti, în primul rand, și Dumneavoastră. Nația o doreste și o asteapta de la mine.

Nu am facut-o totusi, fiindca nu am voit să atât și mai mult spiritele și , mai ales, nu am voit să dau un spectacol care ar fi fost speculat de inamicii nostri...

Am lasăt ziua acestor rafuieli mai tarziu.

Abuzați, insă, de rabdarea, de tacerea și de intelepciunea mea si, rand pe rand, la scurte intervale de timp, imi trimiteti, cand Dumneavoastră, cand dl. Maniu, avertismente, sfaturi și acuzațiuni.

În virtutea carui drept?

Ce reprezentați în aceasta tara, Dumneavoastră, toti fostii oameni politici, în

---

[58] *ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. I, f. 127.*

afara de interesele Dumneavoastră egoiste și un trecut politic total compromis și dureros?!
Uitați, domnule Brațianu, ca eu sunt omul muncii mele și martirul greșeli lor acelora care au primit în 1918 România Mare și au dus-o, dupa 22 de ani de conducere, în prapastia de unde am luat-o eu în 1940, pe cand Dumneavoastră sunteti din profitorii și daramatorii unei mosteniri mari. În mai puțin de un sfert de secol, fiecare în parte și toti la un loc, ați prabusit lupta, săcrificiile și suferintele duse și indurate, 20 de secole, de poporul nostru, pentru a face unitatea să politica.
Orice aparare incercați și orice diversiune faceti Dumneavoastră, conducatorii politici de ieri, purtați pe umeri aceasta răs pundere. Dumneavoastră, liberalii, mai mult ca altii, fiindca și din opozitie și de la guvern, prin acțatâtiunea Dumneavoastră de dirijare și de indrumare a vietii noastre politice, economice, morale și spirituale, exercitata direct și indirect, de pe bancile ministeriale, din birourile bancilor și din culisele politice, ați dus tara la catastrofa din 1940. Stați fata în fata cu constiinta Dumneavoastră, depanați cu corectitudine, pas cu pas, atât actele Dumneavoastră, cat și pe ale acelora cu care, rand pe rand, v-ați intovarăs it și v-ați acuzat, în fata nației dezolate, scandalizate și inmarmurite; răs foiti toata colectia ziarelor din ultimii 40 de ani, incepand cu Universul și terminand cu Viitorul și cu ziarele jidovesti pe care se sprijinea naționalistul domn Maniu și va reamintiti: cine sunteti Dumneavoastră și dumnealui; cate pacate ați facut; cum v-ați calificat singuri și cum v-a calificat nația; cate răs punsuri aveti.
Pentru a va usura munca, va reamintesc, domnule Brațianu, ca, impreuna cu dl. Maniu, v-ați acuzat public și zilnic, în presă, în intruniri, în parlament, de: ***"încăpacitate"; "talharie"; "falsi ficari"*** *și* ***"furturi de urne"****, în Bucuresti, pentru obtinerea puterii;* ***"demisii în alb"; "batai și omoruri"; "calcarea legilor și Constitutiei"; luari de comisioane"*** *la toate furniturile statului;* ***"traficarile de influenta"*** *practicate de partizanii, deputații, ministrii și*

*presedintii corpurilor Dumneavoastră legiutoare; "**scandalurile cu contingentarile**" cu "**grâul britanic**"; modul cum ați facut reforma agrara și cum "**ați profitat de ea**"; risipa avutului public; "**concesionarile oneroase ale bunurilor statului"; "demagogie**"; incorectitudine civica, provocata de faptul ca atunci cand erați în opozitie dirijați ocult statul, în profitul intereselor d-umneavoastra și ale jidanilor din ale caror consilii de administrație – mari și mici – faceați parte, iar de pe fotoliile ministeriale incurajați și favorizați, acopereați și musămalizați afacerile lor și ale d-stra, în detrimentul statului. Adaugați, la acest bogat și concludent stat de serviciu al partizanilor și al adversărilor Dumneavoastră de ieri, cu care – ca totdeauna când va gasiti în opozitie – sunteti azi prieteni: cazurile, pe care nația le tine numai în dormitoare, ale domnilor Tatarescu, Barsăn, Boila, Aristide Blank și afacerea Skoda; ruinarea poporului, prin dobanzile oneroase care au prabusit economiile, avutul și munca tuturor, de la taran la marele proprietar, de la micul pana la marele negustor român; ravagiile facute de conversiune și de concesionarea bunurilor statului, pe care am inceput să le răs cumpar eu; imprumuturile externe, oneroase și umilitoare; introducerea controlului străin la Banca Naționala și Caile Ferate, comisioanele scandaloase etc. etc. și veti avea, domnule Brațianu, imaginea unui trecut tragic, pe care l-am plațit atât de scump și pe care nația intreaga o are permanent în fata ochilor săi.*

Totusi , domnule Brațianu, cu totii credeti ca toate acestea au fost uitate si, cu perfidia politicianistă de alta data – de totdeauna – atât de bine cunoscuta, va asezați cu cinism pe acest trecut și – de la cel dintâi dintre Dumistă neavoastră, pana la cel din urma – incercați să acuzați și să săbotați, pe sub mana, opera de indreptare și consolidare la care s-a antrenat toata nația și să taiați elanul unui om care nu a avut, nu are și nu va avea nici mosii, nici vii, nici pivniti de desfacere, nici bani depusi, nici industrii, nici consilii de administrație, nici săfeuri, în tara și strainatâte, nici cupoane de taiat, nici timp de pierdut la club și care nu si-a pricopsit nici cumnații, nici nepotii, nici prietenii, nici partizanii,

nici adversării.

Chiar daca am gresit, gresescsau voi gresi, nu pot fi acuzat, domnule Brațianu, de nici unul dintre Dumneavoastră. Fiti incredintați, sunteti infierați și pusi chiar de generația actuala pe banca acuzaților. Daca va fi să fiu și eu pe aceasta banca, pentru ca fac tot ceea ce un om putea să faca, nu numai pentru a slava un neam de la dezunire și de la prabusi re, dar și pentru a-l intregi și a-i asigura o viata noua, în onoare și în munca, atunci în nici un caz nu veti fi Dumneavoastră acuzatorii și în nici un caz nu voi fi pus alături de Dumneavoastră și acuzat de aceleași greșeli greșeli ca Dumneavoastră.

Fac aceasta afirmare nu pentru ca ma simt vinovat cu ceva fata de tara, dar pentru ca stiu ce au suferit, din antichitate și pana azi, de la Socrate și Demostene, pana la Clemenceanu, atația nenumarați – mici și mari – oameni care si-au servit poporul cu credinta, cu devotament și cu folos si, mai ales, pentru ca nu au uitat ca în Iasi , în tragica primavara din 1918, și chiar la Bucuresti, dupa Unire, s-a cerut trimiterea în judecata și condamnarea fratelui Dumneavoastră, atât pentru ca facuse razboiul, cat și pentru dezmatul creat de nepriceperea Dumneavoastră a tuturor, chiar de catre aceia care cerusera intrarea în lupta; care il acuzasera în 1914–1915 de lunga și dezmatâta perioada de neutralitate; care au aplaudat cu frenezie intrarea în razboi și care, ca o culme a cinismului lor, erau ei insisi vinovați de modul cum fusese administrata și ruinata tara.

Eu și multi altii încă nu am uitat ridicolul acestei indrazneli pe care istoria l-a inregistrat.

Oricum ar fi insă eu nu voi putea fi acuzat de Dumneavoastră și nici pus pe Aceiași banca cu Dumneavoastră, pentru ca nu sunt nici profitorul meritelor predecesorilor mei și nici seful unei bande de corbi odiosi, care au ajuns la conducere prin ***"minciuna", "promisiuni", "furt de urne"****sau prin* ***"sprijin ocult masonic și iudaic"****, ci sunt omul adus de un trecut onest și de vointa unanima a unei nații care, pentru a se sălva, a facut apel la mine, iar nu la*

Dumneavoastrăsau la dl. Maniu, și nici la domnii care stau în jurul Dumneavoastră și cu care ați facut și faceti sistem.
Niciodata, pentru a fi sălvata, națiunea, armata și corpurile constituite nu au indicat numele Dumneavoastrăsau al d-lui Maniu, în ultimii ani ai tragicei guvernari, care s-a sfarsit la 6 septembrie 1940.
Dumneavoastră v-ați strecurat și v-ați alaturat acestei multimi, cu discretia impusă de instinctul răs punderii pe care o aveti și a dorintei legitime de a va sălva și nu ați facut nici un gest pentru a va valorifica drepturile la conducere, cand aceasta multime spulbera un regim care era de fapt al Dumneavoastră și cand aclama un om nou, care eram eu.
Cand am intrat în razboi, cu prudenta caracteristica a politicienilor valorosi nu v-ați manifestat nici pentru, nici contra.
Dupa ce am reluat Basarabia și Bucovina , v-ați grabit să-mi cereti, și Dumneavoastră, și domnul Maniu, să ma opresc la Nistru.
V-am aratât considerațiunile militare, politice, economice și morale pentru care nu puteam să o fac și v-am invitat, pentru a treia oară, să luați conducerea, răs punderea și riscurile unei asemenea actiuni. Bineinteles, ați refuzat.
Dupa omorurile de la Jilava și imediat dupa rebeliune, mi-ați trimis memorii prin care imi aratați situația si-mi dădeați noi sfaturi.
*V-am oferit săsă luați conducerea și să faceti cum credeti ca este mai bine. și unul, și altul v-ați scuturat. Luandu-va dupa cațiva ofiteri, fara prestigiu militar, care au deraiat dupa linia principiilor sănatoase strategice, morale și politice, pe care poate ca nici nu le-au avut vreodata, mi-ați cerut să retrag armata din Rusia și m-ați indemnat să ma "**aranjez**" cu Anglia și cu America.*
Ar fi o greseala și o felonie, iar greșeli le și feloniile se platesc scump.
Suntem la peste 1.500 km de tara, drumurile sunt cum sunt, iarna bate la ușă, depozitele sunt ale germanilor, caile ferate sunt în mana lor, aviația are forta de

distrugere pe care ar trebui s-o cunoasteti.

Retragerea fortelor din situația lor actuala ar insemna parăs irea frontului.Exact ceea ce au facut rusii în Moldova în 1917-1918.

Va intrebați ce s-ar intampla daca germanii ar face cu noi astăzi în caz de parăs irea frontului, ceea ce am facut noi, atunci, cu rusii?

*Va dați seama ce s-ar alege de armata noastra, de disciplina noastra, de soldații și caii nostri, de tunurile noastre, daca am incerca, în conditiile aratâte mai sus, să parăs im frontul fara asentimentul Comandantului german? Si tuația aceasta, a oamenilor care la cea dintai greutate se descurajeaza, ar denota usurinta totala nepricepere militara și prostie. Solutia ar fi criminala, domnule Brațianu, fiindca nu s-ar prabusi numai armata, s-ar prabusi insăsi tara, deoarece germanii ar ocupa-o imediat și am ajunge în situația Serbiei și Greciei. Poftiti, domnule Brațianu, va ofer din nou conducerea statului și a guvernului. Retrageti Dumneavoastră armata și "**aranjați-va**" cu Anglia . Numai ca trebuie să intreb și armata și poporul. Sunt gata să le pun aceasta intrebare, deschis și categoric, daca și Dumneavoastră sunteti gata să va luați răs punderea.*

*A mă fi "**oprit la Nistru**" și a "**retrage astăzi fortele din Rusia**" înseamnă, pentru un om care mai poate încă judeca, a anihila dintr-odata totul, săcrificiile facute de la trecerea Prutului, acțiune în contra careia nu v-ați pronuntat public; insemneaza a ne dezonora pentru vecie ca popor; insemneaza a crea tarii, în cazul victoriei germane, conditii dezastruoase, fara a ne asigura, în cazul victoriei ruse, nici provinciile pentru care luptam, nici granitele care vor voi să ni le lase rusii, nici libertațile noastre și nici macar viata familiilor și a copiilor nostri; în sfarsit, insemneaza, din cauza nestabilitații și a feloniei pe care ma sfatuiti să o practic – și aceasta este cea mai mare crima – a asigura tarii în viitoarea comunitate europeana o pozitie morala care ii va ridica drepturile idealurilor sale și ar putea să-i fie chiar fatala. Gestul pe care-l cereti să-l fac, domnule Brațianu, va face din neamul românesc o victima a*

tuturor, fiindca concomitent cu dezorganizarea, prabusi rea și distrugerea armatei, ar incepe instaurarea anarhiei în tara. Comunistii, legionarii, jandarmii, ungurii, sășii ar incepe agitațiile, lupta, distrugerea ordinei, a linistei, pentru a profita de ocazie, pentru a da ultima lovitura de picior unui neam care cu adevarat ar merita calificațivul de netrebnic. Ungurii ar ocupa imediat restul Ardealului. Iata, domnule Brațianu, la ce ar da nastere gestul pe care mi-l cereti să-l fac.

Ar fi gestul nefericit al unui soldat lipsit de onoare și al unui om de stat, nu numai inconstient, dar nebun.

Conducatorul nefericit al Frantei – și mai nefericite de azi – a declarat, intr-o recenta chemare la realitatea a unui popor, care a cazut și el victima josnica a unei guvernari venale, iudeo-democrațice și masonice, ca are convingerea ca daca ***"Germania ar fi înfrântă, Sovietele ar impune mâine legea în Europa și s-ar termina astfel cu independenta și patriotismul națiunilor"****.*

Am avut și am această convingere.

Raman la această convingere, fiindca noi, mai curand ca altii, mai total ca altii, vom fi zdrobiti: pentru ca suntem punte intre slavi și zagazul care le sta de secole în calea expansi unii lor, catre vestul și sud-vestul Europei; pentru ca avem bogațiile pe care le avem; și pentru ca vom fi trambulina salturilor lor viitoare. Tragand invataminte din trecut, cunoscand tendintele slave, plecand de la considerațiunile facute mai sus și indrumat de instinctul de conservare și de logica bunului-simt, nu puteam, domnule Brațianu, ca un conducator responsăbil, să ma "opresc la Nistru" și nici nu pot "să retrag armata din Rusia".

Ar fi o prostie din partea mea.

Este cu neputinta să o faca cineva și ar fi o greseala ireparabila pe care nu eu și Dumneavoastră, ci neamul ar plați-o scump.

Maresălul Petain, intr-una din valoroasele sale cuvantari, a dat speculatorilor situațiunile grele lectia care li se cuvenea și care a fost aplaudata de toti

oamenii cu constiinta clara și nepatâta.

Răspunzand unor critici ale acțiunii sale, el a spus: "Cand Franța este în nenorocire, nu mai este loc pentru minciuni și himere".

Nici la noi, domnule Brațianu, nu mai este loc pentru ***"minciuni și himere"*** *si, mai ales, nu mai putem să ne plătim luxul de a face și prostii.*

V-am răspuns, domnule Bratianu, punct cu punct, nu numai la scrisoarea Dumneavoastră de la 24 septembrie, dar și la cele anterioare.

Este răspunsul unui soldat, care nu are nimic de ascuns și care este conștient de greutațile și pericolele ceasului de față, precum și de îndatoririle și de răspunderile lui.

V-am răspuns, cum v-am răspuns, fiindca nu ați înteles nici ținuta și nici înțelegerea cu care am voit să trec atât peste greșelile trecutului, cat și peste marii vinovați de ele.

Ca oamenii cei mai lipsiti de păcat, marile și numeroasele greșeli politice care s-au comis sub Dumneavoastră, continuând a considera comunitatea româneasca ca pe o turmă de sclavi, pe care – împreuna cu celelalte organizații politice, cu firmă naționalistă, însă în acord cu oculta iudeo-masonica, cu care numai pe fata erați în lupta – ați exploatât-o, ați mintit-o, ați demoralizat-o, ați exasperat-o si, în cele din urma, din neputință, ați dus-o, mâna în mâna cu trinitatea Tatarescu – Urdareanu – Lupeasca, la catastrofa din 1940 și la rebeliunea din 1941, indrăzniți astăzi , cand s-a pus regula în țară și viata nimanui nu mai este în pericol, să ridicați capul, de după săltarele consiliilor de administrație, ale industriilor și ale multiplelor afaceri, pentru a mă acuza.

Ei bine, domnule Brătianu, cand cineva a fost seful unui partid care, de la mare la mic, de la primaria din săt până la cabinetul ministrilor, are răspunderea destrăbălarii administrative, dezmățul moral, a ***iudeo-masonizarii țării****, a venalității, a compromiterii viitorului neamului și a catastrofei granițelor, nu mai are calitatea să vorbească și în numele comunitații romănesti, să dea sfaturi de conducere altora și mai ales să-i acuze ca lucrurile nu merg cum*

trebuie.

(Arhiva Istorica Centrala; fond Presedinția Consiliului de Miniștri, Cabinet I. Antonescu,dos. 61/1940, f. 88-221)

Iată ce îi răspunde C.I.C. Brătianu :

14 Noembrie 1942.

Domnule Mareşal,

Am primit răspunsul Dv în 125 pagini la scrisoarea mea de o pagină şi jumătate din
24 Sept 1942.
In timpul guvernărei tatălui meu Ion C Brătianu,întemeietorul României moderne,apoi
a fratelui meu,Ionel Brătianu,întregitorul ei,persoane geloase pe opera lor şi zi-
are ca "Răsboiul" apoi ca "Dreptatea" lui Fleva şi "Adevărul" au căutat să înşele
opinia publică susţinând că aceşti oameni de stat,cari n'au găsit cu cale să le răs-
pundă - se ocupau nu de interesele ţării ci de ale lor particulare.
Astăzi Dv procedaţi la fel:faţă de partidul meu.de familia mea şi de mine,făcându-mi
cinstea să declaraţi că sunt principalul răspunzătorde trecutul ţării în timp de 40-
50 ani şi de "catastrofa morală şi politică a ţării ".Dacă nu m'aţi adus la bara jus-
tiţiei,a fost din cauza mărinimiei Dvs.
Urmând exemplul predecesorilor mei nu voi răspunde atacurilor dvs pentrucă nu este de
demnitatea mea să răspund la nişte acuzări cari nu au nici un temei şi pentrucă ele
nu mă ating de vreme ce am conştinţa că mi-am făcut datoria,contribuind şi eu la ceea
ce consider ca o operă utilă Ţării noastre.
Dealminteri,în împrejurările grave prin care trece România,orice discuţie asupra me-
ritelor noastre respective nu are rost.
Ceeace mă preocupă este ceeace trebue să faceţi ca Dv care aţi luat în mână toate pu-
terile Statului Român,să preveniţi pericolul ce ne aşteaptă la sfârşitul răsboiului
în care ne-aţi angajat.
Numai din această preocupare v'am scris mai multe scrisori la care aţi răspuns prin
scrisori calomnioase în contra mea.
In tot trecutul istoriei noastre naţionale,personalităţile politice ale României şi-
au dat mâna ca să domine evenimentele grave ce o ameninţau. Conducătorii puneau pe
adversarii lor politici în cunoştinţă cu acţiunea ce vor lua şi primeau fără supărare
sfaturile pe care persoane cari aveau aceleaşi idealuri cu dânşii le sugerau.
Deaceea urmând aceste exemple,colaborez astăzi cu dl.Maniu.
Ca Preşedinte al Partidului Naţional Liberal,care în prima linie a lucrat la emanci-
parea României de sub influenţa străină,la organizarea şi consolidarea statului ro-
mân şi la întregirea ţării şi ca şef al familiei Brătianu mă cred dator să nu mă de-
sinteresez de soarta ei şi oricare ar fi supărarea ce vă cauzez să-mi fac datoria şi
să vă scriu ceeace cred că trebue să faceţi pentru salvarea patriei azi în pericol.
In scrisoarea Dvs spuneaţi că ţara va judeca între Dv şi mine.
Desigur că istoria desbrăcată de resentimentele personale şi de porniri trecătoare,
cum a stabilit opera partidului naţional liberal sub preşidenţia lui Ion C Brătianu
şi Ionel Brătianu în trecut,va stabili şi pentru vremurile actuale în mod obiectiv
rolul regimelor cari s'au succedat la cârma ţării. Nu declaraţiile interesate vor
putea schimba realitatea faptelor,pomul se recunoaşte la fructele ce produce,nu la
florile sale cari pot fi seci.
Dv aţi afişat în toată ţara enorme pancarte ca programul pe care vă angajaţi să-l
realizaţi " nici o brazdă românească nu se uită " cari azi au dispărut spre marea
turburare a sufletelor.
Aşteptând realizarea lui,ţin să vă declar că oricare sunt greşelile ce se fac,dacă
veţi reuşi să reintregiţi ţara,s'o emancipaţi de influenţele străine şi să restabiliţi
situaţia ei economică din trecut,voiu fi cel dintâi care vă va felicita de opera
realizată.
Propunerea Dv de a vă lua locul la cârma Statului,când sub ocupaţie străină se de-
clară că " România este Mareşalul Antonescu " este desigur o glumă din partea Dv.
Primiţi vă rog Domnule Mareşal asigurarea simţimântelor mele de înaltă consideraţie.

s.s.C.I.C.Brătianu.

(Doc, colecție personală :Dan Toma Dulciu)

Într-un memoriu trimis aceluiasi Antonescu, din 20 aprilie 1943, cei doi oameni de stat, Dinu Brătianu și Iuliu Maniu, îi spuneau acestuia, autoproclamat între timp mareşal: "*V-am semnalat continuu gravele primejdii la care expuneţi naţiunea română, făcând acte de solidaritate cu cei care au ciuntit România Mare și care în mod inevitabil merg la catastrofă, având contra lor cele mai mari și mai puternice naţiuni ale lumii.*

Dumneavoastră, ca şef al unui regim de dictatură, nu aveţi dreptul să angajaţi naţiunea în direcţia în care ea nu vă poate urma, deoarece ea are conştiinţa că, o dată Basarabia și Bucovina readuse la trupul ţării, România nu are nici un motiv să lupte sau să dorească înfrângerea Angliei și a Statelor Unite..."

Într-unul dintre ultimele memorii trimise lui Antonescu, datat 21 martie 1944, Dinu Brătianu și Iuliu Maniu îi scriau: "*De la începutul războiului v-am sfătuit asupra atitudinii pe care România trebuie să o păstreze în conflictul mondial.*

Nu aţi ţinut nici un cont de sugestiile noastre și aţi luat completa răspundere a consecinţelor politice a acţiunii ce aţi condus.

Astăzi, ...ţara noastră este ameninţată de un pericol la care nu mai poate face faţă... A coopera mai departe cu armatele germane ar fi să sacrificăm în mod inutil ceea ce ne-a mai rămas ca putere militară... Orice gest aţi face de aici înainte pentru a ne solidariza într-o acţiune, care s-ar putea considera ca vrăjmaşă în contra puterilor aliate, ar constitui o gravă greşeală. ...în acest moment nimeni nu poate lua răspunderea situației ce aţi creat, trebuie ca tot Dumneavoastră să arătaţi germanilor că trebuie să retrageţi restul trupelor noastre care mai operează în Rusi a, că nu le mai puteţi da concursul militar de până acum și că Ţara se găseşte în situația de nebeligeranţă. Pe de altă parte să comunicaţi aliaţilor anglo-ruso-americani hotărârea ce aţi luat.

Dacă nu puteţi face aceste acte, nu mai rămâne decât să arătaţi M.S. Regelui că nu puteţi conduce mai departe politica Ţării ...".

Șirul memoriilor și scrisorilor adresate Mareșalului se întrerupe, fiindcă atât Brătianu cât și Maniu participă la lovitura de stat de la 23 august 1944. Dar, mareșalul va mai primi o lovitură: La 9 mai 1946, Dinu Brătianu depune ca martor în procesul Antonescu. El precizează că a fost de acord cu preluarea guvernului în septembrie 1940 de către Ion Antonescu socotindu-l, la acea dată, "*omul cel mai util*", dar după intrarea în guvern a legionarilor, legăturile sale cu şeful statului s-au redus *"la memorii de protest împotriva dictaturii"*.

Rechizitoriul nemilos pe care Ion Antonescu îl întocmește și îl comunică, cu privire la faptele și vina partidelor ce au dus neamul de râpă, este o pagină de ținut minte, pentru vecie, din istoria zbuciumată a țării noastre. În acelaşi timp, acest act acuzator devine un avertisment perpetuu pentru cei ce ar îndrăzni să urmeze un acelaşi drum al pierzaniei.

DAN TOMA DULCIU

04.09.2014